

PARGAS STAD

GENERALPLANEN FÖR CENTRUM I PARGAS

Bostadsområden genom årtionden
– en stadsbildsmässig utredning av
centrumområdet

lina Paasikivi

22.10.2019, översättning 13.1.2020

Pargas stad, Miljöavdelningen, Planläggningsenheten

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Skärgårdsstaden Pargas	4
3. Hustyper i Pargas	6
4. Områdesinventeringar	20
4.1 Bläsnäs	20
Kyrksundet	20
Vepovägen	23
Bläsnäs by.....	26
4.2 Ersby.....	29
4.3 Finby.....	30
4.4 Jonsäng.....	34
4.5 Centrum	37
Grankullagatan.....	37
Höghusen i centrum.....	39
Centrum Södergård.....	43
4.5 Björkhagen	45
Lindvägen	45
Rönnvägen	49
4.6 Munkvik.....	53
4.7 Norrby	55
Norrby	55
Norrby strandväg	56
4.8 Runebergsgatan på Prästgårdsmalmen	58
4.9 Prästgårdsåkern	60
4.10 Parsby.....	65
Bodbergsvägen.....	65
Finbyvägen	67
Hagalundsvägen	69
Svängen	71
Källarbacken.....	73
Kvarnbacksvägen	76
Hemmansvägen	79

4.11 Pjukala	83
4.12 Rödjan	85
4.13 Skräbböle	88
Söckenvägen	88
Skolbacken i Skräbböle	90
Bybacken	91
Näsbacken	93
Norrskogsvägen	95
Trädgårdsgatan	98
4.14 Söderby	100
Höghus	100
Bärplockarvägen	103
4.15 Tennby	107
4.16 Tegelhagen	114
4.17 Österby	117

1. Inledning

Som ett led i arbetet med delgeneralplanen för Pargas centrum har man inventerat och beskrivit områden i stadens centrum som bebyggts under olika tider och som bildar olika typer av helheter. I denna inventering ligger fokus inte på en bedömning av enskilda byggnader, eftersom det ingår en separat inventering av byggnadsbeståndet i grundläggande utredningar till en generalplan som har som syfte att reda ut kulturvärden för byggnaderna. Byggnadsinventeringen finns på Egentliga Finlands landskapsmuseums informationsportal (MIP).

Syftet med denna utredning är att beskriva funktionellt och stadsbildsmässigt enhetliga områdeshelheter. Byggnadernas ålder och deras arkitektoniska, kulturhistoriska eller landskapsmässiga värden utgör en grund för områdena. Kartläggningen utgår från stadsbilden, planläggnings- eller bygghistorien. Det hör till en stads grundläggande natur att områden planläggs som helheter, men de kan ändras vid behov och ibland också av en slump. Det är emellertid lika viktigt att bevara enhetliga områdeshelheter som att skydda enskilda värdefulla hus. En stad har flera skikt. I en harmonisk stadsbild bildar de olika skikten helheter.

Redan i den förra generalplanen hade både miljöer som ska bevaras och speciella miljöer markerats på kartan. Denna kartläggning utgör material som stöd för planläggningen och det görs en bedömning av vilka uppgifter som ska ingå i plankartan då en generalplan utarbetas. Kartläggningen kan även användas i detaljerad planläggning, medborgardialog, beviljande av bygglov eller planering av allmänna områden.

I arbetet har använts utredningen "Asuinrakennusten rakentamisvuosikymmenet" som utarbetats för delgeneralplanen för centrumregionen, informationsportalen MIP, stadens karttjänst och arkivmaterial samt tryckta källor och andra utredningar i anslutning till generalplanen. Inom den förhållandevis korta tiden har det inte varit möjligt att vidta några djupgående undersökningar i arkivmaterialet. Skribenten svarar för den arkitektoniska bedömningen. Beträffande allmänt kända stilhistoriska kommentarer finns inga hänvisningar till skriftliga källor. Avgränsningarna lämnar på många ställen rum för tolkning, medan de på andra ställen utgår entydigt från en plan.

Denna stadsbildsmässiga utredning har gjorts på planläggningsenheten i Pargas stad i maj och juni 2019 av arkitekt Iina Paasikivi, tidigare, numera pensionerad planläggningsarkitekt på Åbo stads planläggningsenhet.

2. Skärgårdsstaden Pargas

I skärgårdsstaden Pargas finns alla drag för en genuin finsk stad, även om själva stadsstatusen är sen. Pargas har varit en historisk handelsplats med ett centrum, Gamla Malmen invid den medeltida kyrkan utgör ett bevis för detta.

Den nutida stadsutvecklingen inleddes dock i takt med grundandet av bolaget Pargas Kalkberg och storindustrins uppkomst. Samtidigt har Pargas sedan länge varit ett resmål för skärgårdsturismen.

Jämfört med andra industriorter i den finska landsbygden kunde Pargas visa upp någon form av stadskultur. Det var ett klart kliv mot ett mera urbant centrum då det nya merkantila centrumet började byggas på Nya Malmen. Kalkfyndigheten precis invid kyrkbyn har varit till nytta, samtidigt som den också har varit ett hot mot en enhetlig stadsbild i utveckling.

Många högutbildade har sökt sig till orten tack vare storindustrin. Bolaget byggde från första början både produktionslokaler och personalbostäder för eget bruk. Bolaget anlät yrkesfolk i byggnadsplaneringen. Arkitekt Albert Richardtson är känd bl.a. som Pargas Kalkberg Ab:s förtrogna planerare. Markägaren har rätt att bryta kalk och in på 1930-talet hade bolaget kommit i besittning av 400 ha tidigare lantbruksareal (Limberg 1898, Södergård 1909, Norrgård och Parsby, 1913).¹ En stor del av bostadsområden som kartlagts i denna utredning har byggts på bolagets marker. I denna utredning ligger fokus på den nutida utformningen av områdena. Det ges ingen redogörelse för vilken betydelse lagstiftningen eller kommunformen haft på uppkomsten av de tidiga tätorterna. Denna utredning omfattar inte de delar av Gamla Malmen eller Tegelhagen som skyddats genom detaljplan och inte heller storindustrins bostadsområden som är nationellt viktiga områden.

De bifogade kartorna "Asuinrakentamisen vuosikymmenet" 5a–5e visar tydligt hur byggandet har placerats under de olika tidsperioderna. Kommunen har styrt byggandet väl genom planläggning. Den första stadsplanen godkändes för hela tätorten 1933.² Stadsplanen utarbetades av Albert Richardtson och E. I. Sutinen som var stadsplaneringsarkitekt i Åbo stad. Arkitekt Sigvard Eklund utarbetade stadsplaner först som köpingsarkitekt och senare som konsult. Arkitekt Marjatta Laineenkares långa och obrutna karriär som stadsarkitekt har också haft en stor betydelse. Kommunens planläggning har skötts aktivt. Staden har bebyggts till en harmonisk helhet. Gamla Malmen och Tegelhagen har bevarats på ett föredömligt sätt och de ger en bild av den tidiga stadsutvecklingen i Pargas.

Byggandet följer alltid nationella och internationella strömningar. Det uppstår egna tolkningar på den lokala nivån och ett av syften med denna utredning är att finna dem. Hus måste repareras och de ska underhållas. Det är mänskligt att man vill modernisera och förbättra ett gammalt hus i en reparation med den aktuella stilen som föredöme. Den nya stilen blir gammalmodig inom loppet av några årtionden och bidrar inte till en förbättring av det ursprungliga huset på lång sikt. Syftet med denna utredning är att finna områden som har bebyggts till harmoniska helheter. En modernisering av husens ursprungliga utseende kräver en särskilt noggrann övervägning i sådana här områden. Ett hus är alltid en del av sin omgivning. I områden med hus från olika tidsperioder utgör varje skikt i sin tur ett autentiskt bevis på historien i den bebyggda miljön.

Syftet med detaljpanelläggningen är att definiera byggsättet och karaktären för varje område. Det är emellertid den aktuella arkitekturen och byggtekniken och även växtligheten som ger det slutgiltiga

¹ Suomen maatilat, 1932

² Pargasbygdens historia III, s. 264

utseendet till ett område. Det kan ges föreskrifter i en detaljplan om att skydda ett hus och bevara dess utseende. Ett syfte med denna utredning är att föra fram även eventuella skyddsbehov.

Hustyperna inom byggandet i de finska städerna utvecklades under förra århundradet. Historiskt har människorna bott vid samma gårdstun där även produktionen har skett både på landsbygd och i en stad. Det uppstod bostadsområden i städerna först efter att industrin behövde arbetskraft. Kalkindustrin i Pargas är ett gott exempel på tidig storindustri där patronen hade "skyldighet" att bygga bostäder för sin personal. Det byggdes villor till de anställda i ledande poster och radhus och senare höghus till arbetarna. Bolaget har utan tvivel även främjat uppkomsten av egnahemsområden.

Ursprungligen var ett egnahemshus ett hus som ägaren själv byggde på en arrendetomt. I huset fanns en eller två bostäder. I slutet av 1800-talet uppstod det i Sverige en kraftig egnahemsrörelse. Med en villa avsåg man ett fristående småhus eller till och med ett mindre flervåningshus för övre klassen eller medelklassen. I lagen om egnahemsfonden från 1927 gavs en officiell definition till ett egnahemshus.³ Efter kriget uppfördes största delen av återuppbyggnaden som egnahemshus. Ett egnahemshus hör hemma i en stad både som term och som byggnadstyp. Försättningsvis var egnahemshus ett enfamiljshus, i vilket det ofta fanns en bostad som hyrdes ut. Av den anledningen definieras ett egnahemshus i vår lagstiftning fortfarande som ett hus med högst två bostäder.

På 1960-talet ersattes ordet "egnahemshus" med termen "friliggande småhus" i planläggningsterminologi. Med ett parhus avses ett sammanbyggt småhus med två likvärdiga bostäder. Ett radhus består av bostäder i ett eller två plan där alla har en egen för- och bakgård. Tidigare användes lägenheter som var sammanbyggda i en rad som arbetarbostäder, t.ex. på adressen Brobackavägen 1–7. Nya radhus utgör däremot klart en byggnadstyp för medelklassen, radhus byggs inte med egna händer.

Bolaget har byggt höghus i fabriksområdet och på Skolgatan i Pargas. På 1960-talet låg fokus i den finska bostadspolitiken i byggandet av höghusförorter, i områdesbyggandet. Tennby är det enda stora höghusområdet i Pargas. Planen som hade som mål att revidera centrumregionen är från 1968, tornen från den tiden och affärsbyggnaderna längs Strandvägen är en del av den finska urbaniseringens historia. Efter denna tidsperiod väcktes på ett allmänt plan ett behov att skydda gamla stadsmiljöer.

³ Kirsti Saarikangas, Omakotiasumisen kulttuurihistoriaa. www.kulttuuriymparistomme.fi

3. Hustyper i Pargas

Ett gammalt torp

Ett torp med timmerstomme har sina rötter i den lantliga byggnadstraditionen.

Byggnadsstommen är smal, har bredden av ett timmer och rummen ligger i rad efter varandra. Vinden och stenfoten är relativt låga. Sadeltak med relativt liten lutning, filt- eller plåttak. Ofta har det byggts en veranda på husets långsida.

Fasaden har en lodrät fodring eller fodring med locklister, rödmylla och vita lister. Vertikala fönster, tudelade, med rutindelning. Även T-fönster.

Fasaden kan även ha ett mera urbant utseende med delvis vågrät och delvis lodrät brädfodring målad i ljusa toner med oljefärg.

I gårdstunet finns ett uthus, bastu m.m. Gården inhägnas med ett spjälstaket.

Bilder: Hus i Parsby, 1800-tal och 1908. Foton: Laura Ruohonen, Åbo museicentral/MIP

Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

En villa från början av 1900-talet

Byggnadsstommen kan vara rektangulär, men stommen har ofta försetts med olika tillägg, såsom en glasveranda på båda sidorna, en trappa direkt ut på gården m.m. Våningshöjden är över 2,5 m.

Taket: sadeltak med tvärgavlar, ofta mansardtak eller annan mera dekorativ form av sadeltak.

Sockeln: hög sockel, ökar byggnadens volym och har dimensionerats efter terrängen.

Fönstren: olika former och storlekar av fönsterrutor, dekorativa fönsterindelningar.

Fasadbeklädnaden: stilenligt oftast av brädpanel. I nedre bilden nationalromantisk fasadbeklädnad som påminner om spån.

Listerna: dekorativa stilenliga lister.

Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Bild: Ett egnahemshus från 1939. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Egnahemshus på 1920- och 1930-talet

Hustypen avskiljer sig från byggnadstraditionen på landsbygden. Ett egnahemshus är uttryckligen planerat till en urban miljö, husets utformning är relativt standardiserad. Byggandet av egnahemsområden började på 1920-talet i städerna.

Stommen: två rum utgör bredden och längden på byggnadsstommen. Timmerstomme, senare ramkonstruktion. Vindsvåningen används delvis för boende.

Taket: liksidigt sadeltak med relativt stor lutning. Av plåt, ofta av cementtaktegel. Taksprånget relativt smalt, brädfodring på nedre sidan, ibland en formgiven "katthylla".

Källaren: i huset finns oftast en källarvåning eller i varje fall ett underlag, en hög sockel, ofta av betong.

Verandan finns ofta på långsidan. Det kan finnas sirliga detaljer eller fönster på verandan.

Beklädnaden: en lodrät brädfodring med locklister eller panel. Täckmålad.

Listerna: vattenlist mot sockeln, indelning av fasadbeklädnaden vid övre kanten av ett timmervarv. Enkla fönsterlister, vattenlist vid övre kanten. Enkla knutbrädor.

Höga eller fyrkantiga fönster, tu- eller tredelade, ibland T-fönster. Med eller utan rutindelning.

Det finns några egnahemshus i funktisstil från 1930-talet i Pargas. De talar för sin del om att byggarna har varit väl medvetna om de nyaste strömningarna inom arkitekturen och också velat satsa på arkitekturen.

Bild: Ett egnahemshus från 1951. På bilden syns två detaljer som är typiska för hus i Pargas: krökt ända på täckbräderna i gavelspetsen och fönster i husets hörn. Dessa särdrag förekommer på olika håll i Pargas i hus från 1930-talet ända till början av 1960-talet. Foto: Laura Ruohonen, Åbo museicentral/MIP

Egnahemshus på 1940- och 1950-talet

Egnahemshusen från återuppbyggnadstiden är den finska tolkningen av funktionalism. Enkla hus som är byggda med mycket lite byggnadsvaror. Det fanns ritningar av typhus allmänt till buds. Från och med 1950-talet blev det allt vanligare att bygga en källare, i städerna blev källaren en funktionell del av huset, bastu och centralvärme placerades i källaren. I och med att ritningarna av typhus blev vanligare, började de "gammalmodiga" lösningarna bli mera sällsynta.

Stommen: kvadratformig stomme runt skorstenen. Efter kriget byggdes stommen så gott som uteslutande i form av en ramkonstruktion, dvs. som brädhus med spånfüllning.

Huset byggdes i ett plan, ofta inreddes en del av vinden för boende, med andra ord hade huset 1½ plan. Vindsvåningen fortsätter under takfallet fram till fasaden och höjer fasaden. En del av fönstren på vinden är under takfallet, i Pargas oftast i husgaveln.

Sockeln: hög sockel, från en halv meter till under en meter. Följer lutningen i terrängen. Källarfönstren symmetriskt placerade i förhållande till fönstren i bostadsvåningen. Av betong, ytan ofta putsad, målad eller behandlad med annan specialputs.

Taket: liksidigt sadeltak 1:1½–1:1. Av cementtaktegel eller falsad plåt. Ursprungligen av takfilt, till och med av pärt. Det har placerats låga fönster i bostadsrummen i vindsvåningen mitt på taket under det s.k. höjda takfallet. Inga tvärgavlar.

Verandan: en separat sluten veranda med huvudingång i mitten eller i ena ändan av husets långsida eller i husets gavel. En ingång genom källartrappan i husets gavel blir vanligare i hus med källarvåning. Det finns också öppna trappor under ett skyddstak.

Fönstren: standardiserade fönster, tidigare två eller tre jämnstora fönsterrutor. Senare ett kvadratformigt fönster med ett vädringsfönster i alla rum. I större fönster två vädringsfönster symmetriskt på båda sidorna. Små fönster i trappuppgången, farstun och på vinden. Ibland med speciell utformning.

Fasaden: vågrät eller lodrät brädfodring eller putsbeklädning. Ibland byggnadsskivor. Fasadbeklädningen av ett material, inga listindelningar eller framhävande knutbrädor.

Bild: Ett hus med fönster i två hörn. Fönster i husets hörn är en ny, modern detalj som definitivt hör till funktionalismen. Bilden avslöjar också tydligt hur de funktionalistiska särdragen anammades från återuppbyggnadstiden till senare tider. Senare har husen ändrats på utsidan till en mera "romantisk" form. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Bild: Ett hus från 1948. Mineritskivan blev vanlig i Pargas och den användes senare som ersättande material i fasadändringar. Minerit kan också vara det ursprungliga fasadmaterialet. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Foto: Iina Paasikivi

Egnahemshus vid övergången mellan 1950- och 1960-talet

Byggnadernas yttre och rumsdistributionen ändrades från och med mitten av 1950-talet. En allt större andel av husen planerades i ett plan. Alla rum behövdes inte mera placeras runt skorstenen i och med att centralvärme ersatte eldningen med ved. Det byggdes inga ekonomibyggnader på tomten, utan alla hjälprum placerades i källaren. Det vågräta accentuerades både i husens allt lägre utformning, fönsterformerna och den vågräta brädfodringen.

Stommen: takåsen var längre. Flera rum i ett plan. Huvudingången ofta i form av öppen veranda indragen under det öppna takfallet. Ofta i ett plan. Rummen på vindsvåningen under standardrumshöjden, om det överhuvudtaget fanns rum på vinden.

Sockeln: fullstor källare med fönster. Sockeln är synlig, men allt lägre. Stilenligt slutförd, med plattor i natursten. Utöver hjälprum finns också garaget i källaren.

Taket: sadeltak med allt mindre lutning, 1:1½–1:2. Tegel, cementtaktegel, ibland falsad plåt. Det förlängda takfallet ofta asymmetriskt i ena ändan. Långt öppet takfall, så smalt som möjligt. Effektfärg under takfallet.

Fönstren: kvadratformiga standardfönster med vädringsfönster antingen på ena sidan eller på båda sidorna. Fönstret i vardagsrummet större och högre än andra fönster. Speciella burspråksfönster. Breda och låga fönster i husgaveln på vinden. Inåtgående dubbelfönster lanseras på marknaden.

Fasaden: grovputs, vågrät brädfodring, ytterhörn av snedsågad fjällpanel utan knutbrädor, inga täcklister, mineritskiva. Fasaden på den öppna verandan har ofta en annan färg eller är av annat material.

Listerna och detaljerna: målet med arkitekturen är att använda möjligast osynliga täcklister. Fönstren ramas in med smala, formhyvlade ramar, inte med lister. Utsirade metallräcken.

Färgläggningen: ljusgrått blir vanligare på grund av materialet. Klara kontrastfärger i detaljerna. Rött tegel, stenplattor, tjärat eller lackat trä i detaljerna.

Foto: Brita Wickholm, Åbo
museicentral/MIP

Egnahemshus på 1960-talet

Typhuset med källar- och vindsvåning blev lägre och senast från och med mitten av 1960-talet byggdes egnahemshus i huvudsak i ett plan, utan källarvåning. Taket var platt eller ett sadeltak med mycket liten lutning. Garaget och enligt aravanormerna även bastun placerades ofta i en separat flygel. Gården användes inte mera i första hand som köksträdgård, utan främst för odling av prydnadsväxter.

Bild: Ett egnahemshus från 1968. Foto: Janika Brüggmann, Åbo museicentral/MIP

Byggnadsstommen: rektangulär form, mycket låg byggnad, där alla rum hade samma rumshöjd. Trästomme eller tegel. Huvudingången indragen i fasaden under ett jämnhögt takfall eller i skarven mellan huset och ekonomibyggnaden.

Sockeln: mycket låg, nästan obefintlig. Oftast ingen källare, med undantag av hus i sluttning. I hus i sluttning är sockelvåningen under den jämnhöga fasaden delvis som en del av fasaden, med samma ytbehandling som sockeln i övrigt.

Taket: sadeltak med mycket liten lutning, i en del hus pulpettak eller platt tak. Taket bildar en "kåpa" som ställs ovanpå byggnadsstommen som byggnadsdel. Takfallet är möjligast osynligt. Fasaden på husets gavelsida fortsätter inte i gavelfältet. Vattenrännorna täcks in som en del av takfallet.

Fönstren: allt större fönster. Relativt låga. Större i bredden än i höjden. Smala vädringsfönster, i en del hus vädringsluckor.

Fasaden: brädpanel indelad i fält. Husgaveln ofta av något annat material, t.ex. tegel. Mineritskiva som enda fasadbeklädnad eller i kombination med tegel.

Färgläggningen: kontrastiv färgkomposition. Ljusa skivor - mörkt eller rött tegel.

Småhus i övergången mellan 1960- och 1970-talet

Ett småhus med platt tak eller åtminstone med ett partiellt platt tak blev det dominanta byggnadssättet mot slutet av 1960-talet. Byggnadsdimensioneringen blev friare, även om dimensioneringen fortsättningsvis reglerades strikt som villkor för bostadslån med statsborgen. Platt tak motiverades med att rumsdistributionen kunde frigöras, man kunde bygga flera hörn i husen. I ett vinkelhus (påminner om bokstaven L) kunde trädgården anläggas skyddad för grannarnas blickar. Tegelhus blev särskilt omtyckta.

Stommen: rektangulär eller som vinkelhus. I ett plan, oftast inga nivåskillnader i golvet. Trästomme eller tegel.

Sockeln: låg. I hus i sluttning är sockeln ofta låg och då ytbehandlas sockeln i sluttningen i samma stil som fasaden.

Taket: platt tak eller sadeltak med liten lutning som "gömts" bakom brädfodringen i takfallet.

Fönstren: breda, relativt låga. Vädringsluckorna ersätter vädringsfönster. Enrutiga fönster, utan indelningar. Fönsterkarmarna är mörkt betsade.

Fasaden: tegel som beklädnad över hela byggnadsstommen, om huset inte var byggt av tegel. Brädpanel indelad i fält. Kombination av tegel och brädor.

Färgläggningen: rött, gult eller mörkt tegel, även grått kalkcementtegel, s.k. Kahi-tegel. Bruna fönsterkarmar och brun brädfodring i takfallet. Mörka täckfärger och laseringsfärger i starka toner.

Småhus från 1970-talet till 1980-talet

Platt tak hade varit ett absolut måste, men dess tid var snabbt förbi. Valmtak representerade samma horisontella linje och det blev nu den nya takformen på hus i Finland. Takets betydelse för ett hus betonades. Rumsdispositionen förändrades inte mera så mycket. Enligt den finländska traditionen ville man göra köket till en mittpunkt i familjernas vardagsliv. Man ville ta avstånd till modernismens effektiva kök. Efter energikrisen blev eldstäder som lagrar värme populära.

Stommen: rektangulär eller vinkelhus på plan mark eller i sluttning.

Taket: valmtak eller sadeltak med relativt liten lutning. Som speciell byggnadstyp sadeltak med 45 graders lutning. Takmaterialet grovt profilerat, mörk skiva eller taktegel. Långt takfall, ofta beklätt med mörka brädor underifrån.

Sockeln: låg sockel också i hus i sluttning. Fasaden är inte nödvändigtvis jämnhög.

Fasaden: den stora favoriten är kraftigt räfflat tegel, kalkcementtegel, s.k. Kahi-tegel, färgen så ljus som möjligt. Gult eller annat ljust tegel. Betongyta med frilagt stenmaterial. Fasaden ovanför fönstren under takfallet förses med brädfodring som ytbehandlas med kontrastfärger.

Fönstren: mera uppmärksamhet vid värmeisoleringen, fönstertytan blir lite större efter energikrisen. Vågrät indelning i fönstren. Karmarna är fortsättningsvis betsade med mörk färg.

Småhus från 1980-talet till 1990-talet

Efter tiden med mörka färger och kontrastfärger fick de nya husen nu en pastellfärgad fasad. Trädelarna i fasaden målades vita. Det stora intresset för olika taktyper fortsatte efter tiden med platt tak. I småhusbyggandet övergick man allt mera till färdiga huspaket. En optimal dimensionering av takstolarna blir ett dominant drag i proportionerna för byggnadsmassan. Strävan att "söndra" den annars standardiserade byggnadsformen genom att sätta till olika byggnadsdelar i huset.

Stommen: rektangulär, i ett plan. Trästomme. Våningshöjden har etablerats till 2,8 m, vilket ger en rumshöjd på 2,5 m. Ett separat garage eller garaget infällt i byggnadsstommen. Ingången i fasadens mitt under ett tak. Det byggs igen hus med vindsvåningar.

Sockeln: sockeln har inte någon särskild betydelse, men den är fortsättningsvis relativt låg.

Taket: taklutningen har etablerats till ca 1:3. Takstolarna byggs på fabriken i form av fackverk, vilket gör att det oftast inte finns något vindsutrymme ens under ett högt tak. Då djupet på byggnadsstommen ökar, blir takets andel av byggnadsmassan relativt stor. Olika takformer, ofta historiserande och tak med tvärgavlar. Rött cementtaktegel är omtyckt, samma gäller mörk profilskiva. Takfallet är rimligt, ofta inkaplat med brädfodring.

Fasaden: i fabrikstillverkade hus blir panelfasad som indelas i fält åt olika håll populär. Listerna målas vita och lister används mycket. Man söker efter en förebild i den s.k. snickarstilen, 1800-talets tränyrenässans. Färdigt formade dekorationslister lanseras. I nästan alla fönsterkarmar har ändan sågats i 45 graders vinkel.

Kombinationen av tegelmurning och brädpanel är ett andra alternativ som fasadmateriäl. Tegelmurningen sträcks ut delvis ända till takfallet i husets gavel, vilket betonar höjden på lutningen, samtidigt som det ger fasaden ett lättare intryck.

Fönstren: av olika storlekar i olika rum. En del av fönstren har fortfarande en vågrät indelning, falskt spröjsverk används i fönstren för att konstruera fönster med små glasrutor. Den grundläggande formen och placeringen av fönster i ytterväggen är densamma som tidigare. I fönsterkarmarna återgår man till den vita färgen.

Småhus från 1990-talet till 2000-talet

En ändring till föregående är att man bygger igen hus i flera plan, inte enbart i de hus som är belägna i en sluttning. Husen blir större i och med att välståndet ökar. Garaget byggs som separat byggnad och också garagen blir allt större. Också de ändrade bestämmelserna utökar byggnadsvolymen. Fasaden framhävs i byggnadskroppen i förhållande till taket. Det byggs hus i två plan. Även hus i 1½ plan blir populära igen. Det råder en "skräck" för anspråkslöshet. Fasaden delas upp i fält med lister. Man verkar söka förebild i "gammaldags villor". Husen målas med gul, grön eller blå täckfärg, färgen framhävs av vita lister. Byggandet blir å andra sidan mera mångformigt, även modernt vid sidan av enhetligt byggande. Man söker efter förebilder i "hela världen". Tiden för den homogena enhetskulturen är förbi.

Tujan vinner terräng som häckväxt och enskild dekorationsbuske i trädgården.

Småhus på 2010-talet

Byggandet blir mera mångformigt. Det lanseras nya hustyper där strävan är att utvidga husets interiör ut på gården. Terrasserna kring husen får en större betydelse. Utvecklingen av fönstertekniken gör det möjligt att koppla ihop inomhus med utomhus. Trähusen börjar ta större avstånd till de gamla förebilderna med tanke på husens utseende. Olika ribbpaneler blir vanliga i fasaden i kombination med släta panelytor. Stenhus med slät, vit putsad fasad blir vanliga. Våningarna och rummen inne i huset är inte mera jämnhöga, också höjden på husets yttre kan variera. Hus i två plan är den dominanta byggnadstypen och fasaden komponeras utifrån husens individuella utgångspunkter. Fönsterformerna är inte standardiserade. Alla byggnader på tomten planeras till en helhet.

Svart är den nya färgen på trähusen. Grått har blivit en standardfärg.

4. Områdesinventeringar

4.1 Bläsnäs

Kyrksundet

Miljötyp: detaljplaneområde med historiska drag

Åsen mellan Kyrksundets mynning och Minnet är en del av bosättningen och villatraditionen längs Bläsnäs strand. Det har funnits ett hotell i spetsen av udden sedan 1920-talet.⁴ Området har styckats i tomter och det har byggts bostadshus i området systematiskt sedan 1930-talet. Ändå fick området sin första detaljplan först 1985. Största delen av det befintliga byggnadsbeståndet i området har byggts efter 1990-talet.

En del äldre hus har bevarats inom det nybyggda området. Bostadshuset i början av Bläsnäsvägen är från 1850. Det är svårt att precisera och avgränsa området. I området syns det livliga byggandet i närheten av Pargas centrum vid övergången till det nya årtusendet. Radhuskvarteren i början av området är från 2000-talet. Udden mot Kyrksundet är byggd i sin helhet på 2000- och 2010-talen.

Bild: I ett flygfoto från 1960 kan man se vilken typ av bosättning det fanns på båda sidorna av Bläsnäsvägen och Åsuddsvägen. 1940-talets kolonisationslägenheter syns på bilden i raka linjer.

⁴ Åbo museicentral, informationsportal

Bild: Fastigheten Minnet. Huset representerar gammal villaarkitektur från början av 1900-talet. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Bild: Huset till vänster är från 1930-talet, medan huset till höger är nyare och representerar vår tids nya tradition. Proportionerna har ändrats, även om man i detaljerna gärna söker efter förebilder från den tidigare byggnadstraditionen. Foto: Iina Paasikivi

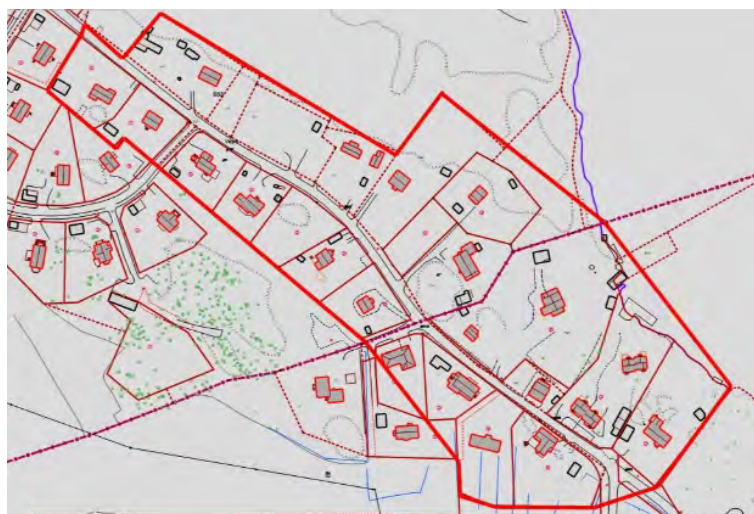
Bild: En typisk vy i området, egnahemshus med träfasad från 1990-talet.
Foto: Iina Paasikivi

Sammanfattning: Husen i området är byggda i huvudsak efter 1990-talet, i området finns representerade olika byggnadssätt och bostadstyper. Området har förnyats delvis, inom området finns synliga minnen från villorna i början av 1900-talet och från bosättningen på 1930- och 1940-talen. Närheten till stranden och det geografiskt fina läget skapar en värdefull grund. Autentiska gamla byggnader ger sin särprägel till det annars nästan nya bostadsområdet. Huvuddiket som mynnar ut i Minnet från Finbyhålet kunde ha ett större landskapsmässigt värde.

Vepovägen

Miljötyp: historiskt stråk

Den gamla bosättningen längs Vepovägen är en direkt fortsättning på Bläsnäsvägens gamla bystråk. Vägen följer terrängen i samma riktning som sluttningen. Terrängen stiger mot havsstranden i nordost. Det finns villaaktiga hus som byggts från och med 1920-talet mot stranden på Vepovägen. Ett av husen är till och med äldre, ett torp som har byggts kanske omkring 1880. Det finns villor från 1930-talet också på södra sidan.

Det nya byggnadsbeståndet från 1940-talet framåt representerar det tidstypiska småhusbyggandet. En del av området har en gällande detaljplan (7/99) där det historiskt värdefulla byggnadsbeståndet, sammanlagt 10 byggnader, har fått en skyddsbeteckning, för kvartersområden gäller en allmän beteckning "område där miljön bevaras". Det ges klara föreskrifter i planen om det kompletterande byggandet i området. Syftet är att anpassa nybygget i den historiska miljön vid bystråket.

De nyare husen vid Vepovägen visar byggandet under de olika tidsperioderna antingen så att husen präglas av tidstypiska särdrag eller så att de utgör en länk i byggnadstraditionen utan att understryka årtalet. Trädgårdsväxterna och gårdsområdena överlag spelar en stor roll med tanke på miljön. Miljön byggs upp och karakteriseras av gårdstunen kring gamla torp med öppna trädgårdar och av stora trädgårdstomter till villor. Terrängformerna är synliga i området, gårdsplanerna har inte jämnats ut.

Området avgränsas av det nybyggda området i Vepo stadsdel, där kan man se särdragen i de senaste årens byggnadssätt.

Bild: Vacker gård runt ett gammalt torp.
Foto: Iina Paasikivi

Bild: Ett egnahemshus vid Vepovägen. Slätputsad fasad, inget gammalt har lånats. Byggnaden har anpassats på ett vackert sätt i den traditionella omgivningen utan att dess byggnadsår basuneras ut. Foto: Iina Paasikivi

Bild: En gammal, villaaktig gård på andra sidan av staketet och porten. Foto: Iina Paasikivi

Bild: Det har uppstått ny miljö längs Vepovägen på 2000- och 2010-talen. Foto: Iina Paasikivi

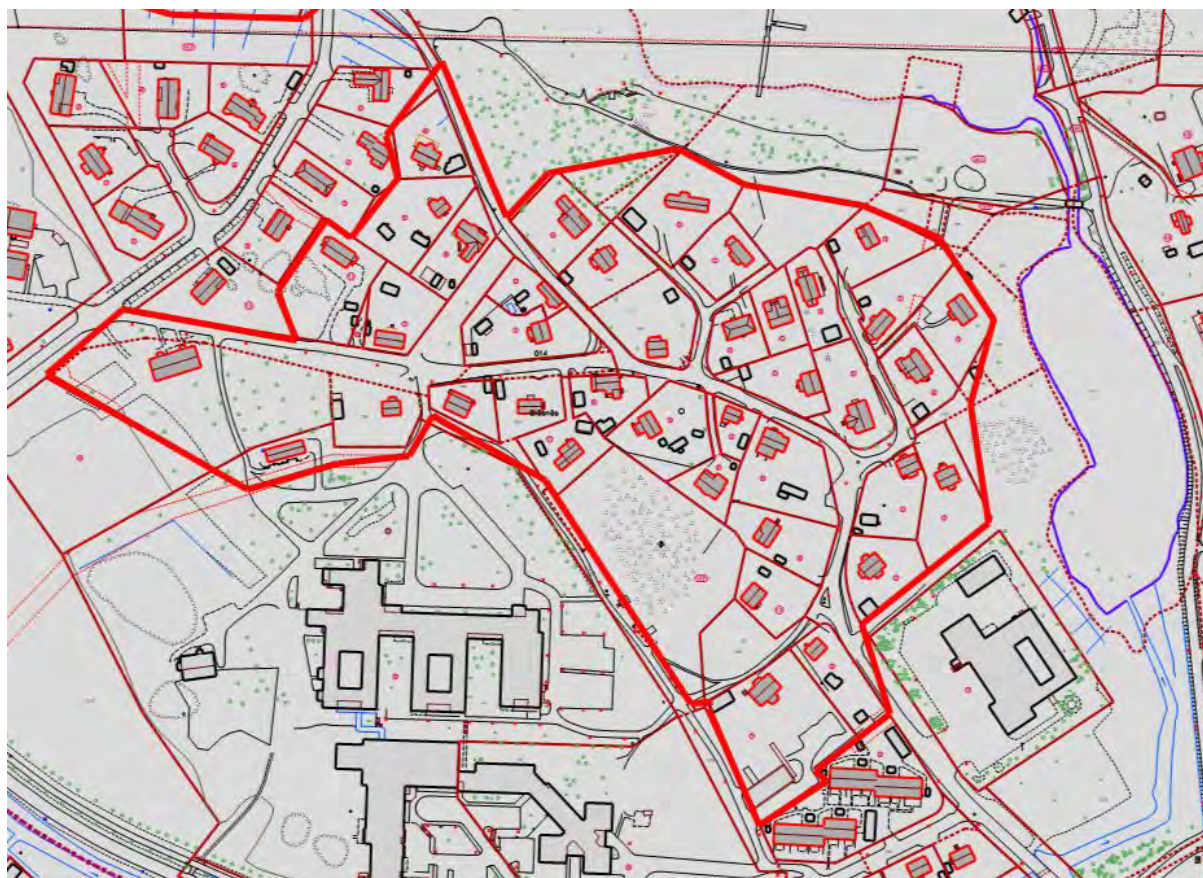
Bild: Ett hus som anpassats vackert i omgivningen vid det historiska stråket. På grund av husets gråa färg kan man gissa att huset är byggt på 2010-talet. Med tanke på husets storlek, höjd och proportioner samt tomtanvändningen passar huset utomordentligt på sin plats, samtidigt som huset är unikt.

Foto: Iina Paasikivi

Sammanfattning: Det kulturhistoriskt värdefulla landskapet längs bystråket vid Vepovägen lever kvar så länge det finns tillräckligt med historiskt autentiska element i området. Även om miljön skyddas genom en noggrant avvägd detaljplan, finns det skäl att vid varje nybygge bedöma proportionerna och detaljerna i bygget. Miljön påverkas av hur gårdsområdena arrangeras, proportionerna för täckta bilparkeringar och valet av prydnadsväxter.

Bläsnäs by

Miljötyp: historisk by

Tätbebyggelsen i Bläsnäs by uppstod troligtvis som en följd av fartygstrafiken. Bläsnäs var den viktigaste ändhållplatsen för fartyg från Åbo.⁵ Området längs Bläsnäsvägen är en historisk bymiljö som har drag av en förort. Husen är ända från slutet av 1800-talet och 1910-talet upp till våra dagar. Med tanke på miljön är det mest betydelsefulla byggnadsbeståndet från 1920- och 1930-talen, husen påminner mera om villor än om bostadshus i landsbygd. Ett särtypiskt drag i miljön utgörs av fri och varierande placering av bostadshus och ekonomibyggnader på de inhägnade tomterna, husen har anpassats i terrängen och smala, historiska vägar går mellan tomterna. Växtligheten är frodig. Tomterna och husen är av varierande storlekar.

⁵ Ålönsaaren ja Kirkkosaaren asutushistoria, Laura Ruohonen 31.12.2018

Bild: I en karta från 1920-talet markeras Blasnäs som tätbebyggd by.

Kommunalhemmet låg väster om området. Av kommunalhemmet finns kvar direktörens bostad och personalbostäder från 1926 på Kommunalhemsvägen.

På andra sidan avgränsas området av brandstationen. Blasnäs historiska bytomt finns i området. I ett av husen bakades Pargas pepparkakor.⁶ Blasnäsvägens bystråk fortsätter mot Vepo by. Gamla hus har förnyats och renoverats så att husens autentiska utseende kan ha fördunklats. I en del nybyggen har man

sökt efter gamla intryck. Å andra sidan finns det även hus som är typiska för sin tid från de olika årtiondena ända till våra dagar.

⁶ Åbo museicentral, informationsportal

De nyare egnahemstomterna ligger sida vid sida med den gamla bybebyggelsen i utkanten av området. Bymiljön är en organisk del av stadsstrukturen i utveckling. Kommunalhemmets direktörsbostad är i dialog med husen från olika tidsperioder i områden runtomkring.

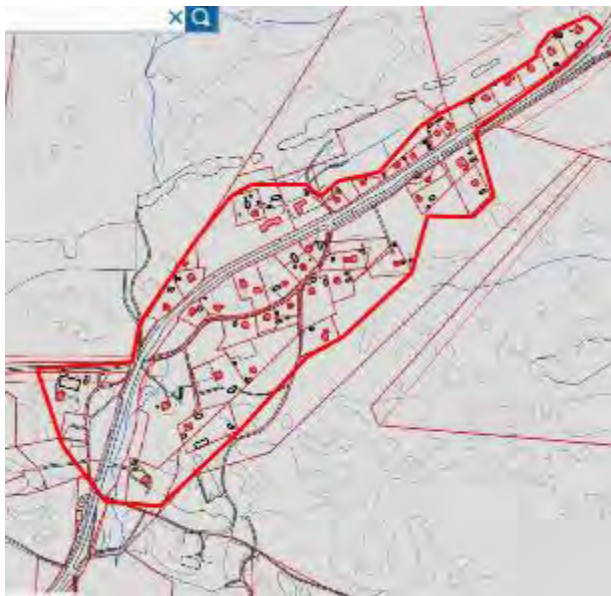

Foton: Iina Paasikivi

Sammanfattning: Bläsnäs historiska bystråk bildar en personlig omgivning. Inhägnade trädgårdar, hus mot vägen. Med tanke på områdets karaktär är det viktigt att vägarna förblir också i fortsättningen anspråkslösa grusvägar. Hus från olika tidsperioder vittnar om områdets långa historia. Det är viktigt att inse skalan i området vid kompletterande bygge. Den genuina historien bevaras endast om de gamla husen bevaras. Behovet av byggnadsskydd i området borde utredas genom en detaljplan.

4.2 Ersby

Miljötyp: historiskt bystråk

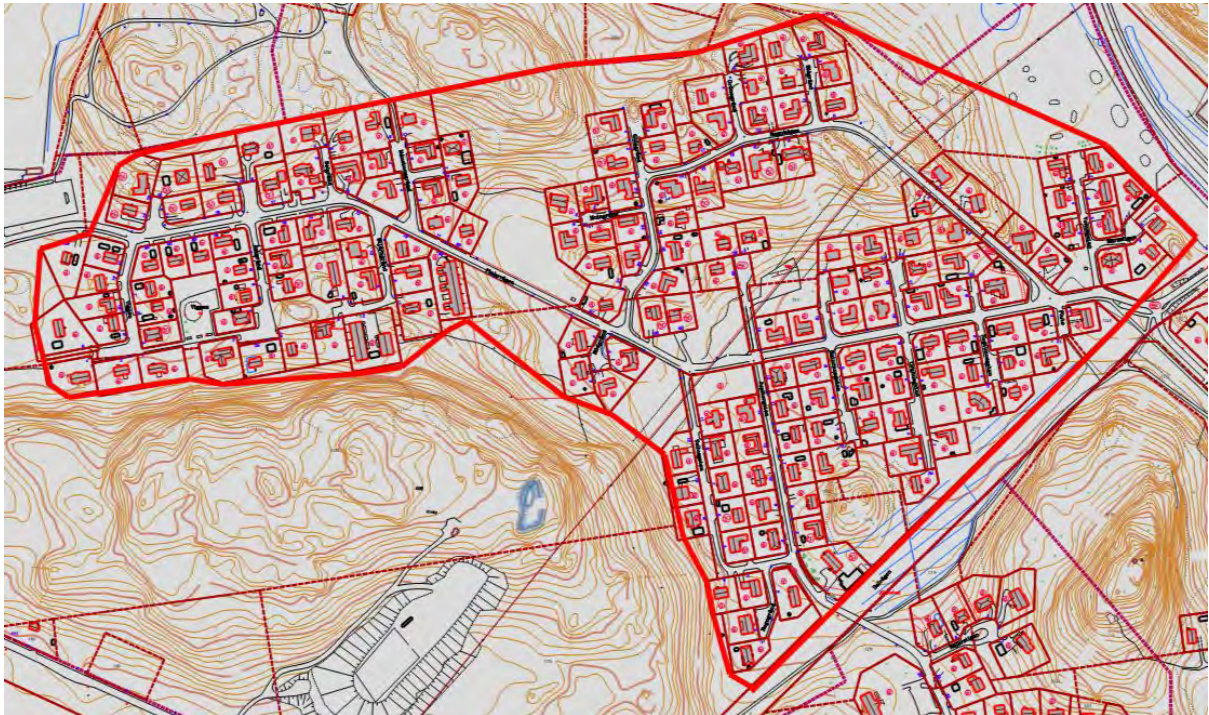
Ersby är en historisk "förort", bosättning spritt längs med landsvägen. Största delen av husen är från 1920-talet. Husen längs med Skärgårdsvägen är från 1940- och 1950-talen. Ersby uppstod för att svara mot gruvpersonalens behov, dock har byn blivit bakom gruvområdet i takt med stadsutvecklingen. Detta har inneburit att man inte har byggt nya hus i området, utan miljön har bevarats i dess tidiga utformning. I ett flygfoto från 1960-talet kan man se hur den äldsta bosättningen är placerad i slutningen längs med åkerkanterna. På grund av Skärgårdsvägen som byggts mellan de skogiga åsarna har det skapats byggplatser längs med vägen. Norr om området finns Gropen, det gamla dagbrottet.

Byggplatserna längs vägen är utsatta för trafikbuller. Därmed uppfyller byggplatserna inte de krav som ställs på kvaliteten på en boendemiljö.

4.3 Finby

Miljötyp: enhetligt detaljplaneområde

Småhusområden i Finby stadsdel har byggts i huvudsak på 1970- och 1980-talen, en del av husen är från 1990-talet och några från 2000- och 2010-talen.

Den första stadsplanen är från 1966, men den fastställdes först 1970. Planen utgjordes för Pargas köping av arkitektbyrån Sigvard Eklund.

De stora linjerna i den ursprungliga planen har bevarats, även om planen har reviderats, ändrats och kompletterats under åren. Tomterna i dalen mellan Månberget och Solberget ändrades till ett naturskyddsområde genom planändringar 1972 och 1974. Planen utökades med kvarteren vid Venusgatan och Marsstigen, likaså bildades det nya tomter i början av Finbyvägen 1978. I de nyaste områdena vid Viggen och Åskgränd som började byggas först på 2010-talet är byggnadsytan större och i kvarteren i utkanten av området tillåts även radhus. Husen kan byggas i två plan och i sluttning i 1½ plan. Det får byggas rum för boende i källarvåningen. Ändringen gjordes redan 1976. Det kan konstateras att området representerar en utveckling som skett i detaljplaneläggningen under de senaste tio åren, även om området har bebyggts under en längre tid.

Till en början byggdes egnahemshus i ett plan och med platt tak eller sadeltak med liten lutning. Efter att konstruktionen med platt tak misslyckades har taken i många hus som tidigare hade ett platt tak ändrats till ett sadeltak med liten lutning eller till ett valmtak. Husen har en låg sockel, om huset inte har byggts på en sluttande tomt. Det har utfärdats ett uttryckligt förbud i detaljplanen att bygga ett garage i källaren, om byggnadsytan inte har en höjdskillnad på över 150 cm. Kvarteren på norra sidan av Finbyvägen ligger i en skogig sluttning. På dessa tomter har man byggt i sluttning; i hus i ett plan har man byggt en källarvåning som är delvis ovanpå markytan. Sockeln skiljer sig alltid från den egentliga våningsytan genom annorlunda fasadbeklädnad.

På tomter på plan mark har garagen byggts som separat byggnadsflygel eller som direkt fortsättning på byggnadsstommen i samma fasad. Byggnadsstommen är avlång eller har formen av bokstaven L. Byggnadssättet är helt olikt från det tidigare dominanta byggnadssättet med hus i 1½ plan eller lägre, men ändå med en hög vindsvåning och en källarvåning. Tegel eller kalkcementtegel (s.k. Kahl-tegel) och olika brädväggar används som fasadmateriell och de skapar platsens själ. Själva fasaden är låg och i takkonstruktionen betonas den vågräta linjen längs hela huset. Taket är nästan osynligt då man ser på huset från markytan.

Sedan 1980-talet började taket få en större roll i byggnadskroppen. Taklutningen etableras till ca 1:3. Fasaden i husets gavel får en enhetlig beklädnad och höjden på sadeltaket får vara "synlig". Det förekommer också några speciella takformer i området, såsom en pagod eller ett högt sadeltak med 45 graders lutning som ett minne från tiden efter platta tak. Den andra dominanta takformen är valmtak.

Sluttningsområdena har oftast ingen inhägnad mot gatan. I utomhusområdena kan skönjas en tydlig ändring i förhållande till tidigare trädgårdar. Här betonas naturliga träd och terrängformer. Givetvis finns det prydnadsväxter, men nyttoträdgård med köksland är inte längre aktuell. Träden i området är högväxta och de låga husen nästan försvinner i den grönskande miljön. Låga häck är vanligast.

De nyaste husen i området har byggts på 2000- och 2010-talen. De bildar en grupp av småhus i två plan i hörnet av Finbyvägen och Viggen.

Bild: De låga husen vid Regnbågen är placerade snett bredvid varandra. Skogsnaturen är väsentlig del av området. Foto: Iina Paasikivi

Sammanfattning: Finbyområdet kan uppdelas i grupper med små skillnader sinsemellan enligt byggtiden. Områden kan skiljas från varandra utifrån takformen. Typiskt för området från 1970-talet är låga hus och horisontella linjer. Det finns ingen enhetlig linje i husen färgläggning, men renmurat tegel som fasadmateriäl skapar själen och känslan i området. Vid tillbyggnad eller kompletterande byggande rekommenderas att nybyggen genomförs i ett plan och att den horisontella linjen betonas, om det inte finns exempel på annan typ av byggande i näromgivningen. Områdets karaktär präglas av skötta trädgårdar. Växtlighet eller staket som gömmer undan husen förbättrar inte stadsbilden.

4.4 Jonsäng

Miljötyp: enhetligt detaljplaneområde

Bild: Kartbilden visar dels den typiska miljön för 1940- och 1950-talen och dels 1960-talets ideal sida vid sida.

Det lilla bostadsområdet i Jonsäng består av två grupperingar av hus. Örnvägen och trädgårdstomterna längs den representerar 1950-talets egnahemsbyggande. Det utarbetades en mera omfattande detaljplan för Jonsängs stadsdel 1966. På kartan kan man se att egnahemshusen längs Örnvägen redan har byggts. Söder om Örnvägen ligger Hökstigen, Duvstigen och Gökstigen. Längs Duvstigen byggdes småhus i ett plan på 1960-talet. Duvstigen och Gökstigen ändrades 1988 till ett område för verksamhetsbyggnader. Kvarteren längs Fågelvägen som ritats in i detaljplanen från 1966 har inte genomförts.

Linjedragningen av Örnvägen så att den följer terrängen motsvarar idealen för 1950-talets detaljplanearkitektur. Husen i kvarter 5 ligger i rad vid skogskanten i bakre delen av tomterna. Den soliga och låglänta förgården framför husen bildar en enhetlig trädgårdzon. Lummiga trädgårdar är typiska för området. De två husen i kröken av Örnvägen bildar nästan en port in till området. Husen representerar byggnadsstilen från slutet av 1950-talet med hus i 1½ plan.

Bild: Sommargrönskan prunkar i de lummiga trädgårdarna, men husen har hamnat i skymundan.
Foto: Iina Paasikivi

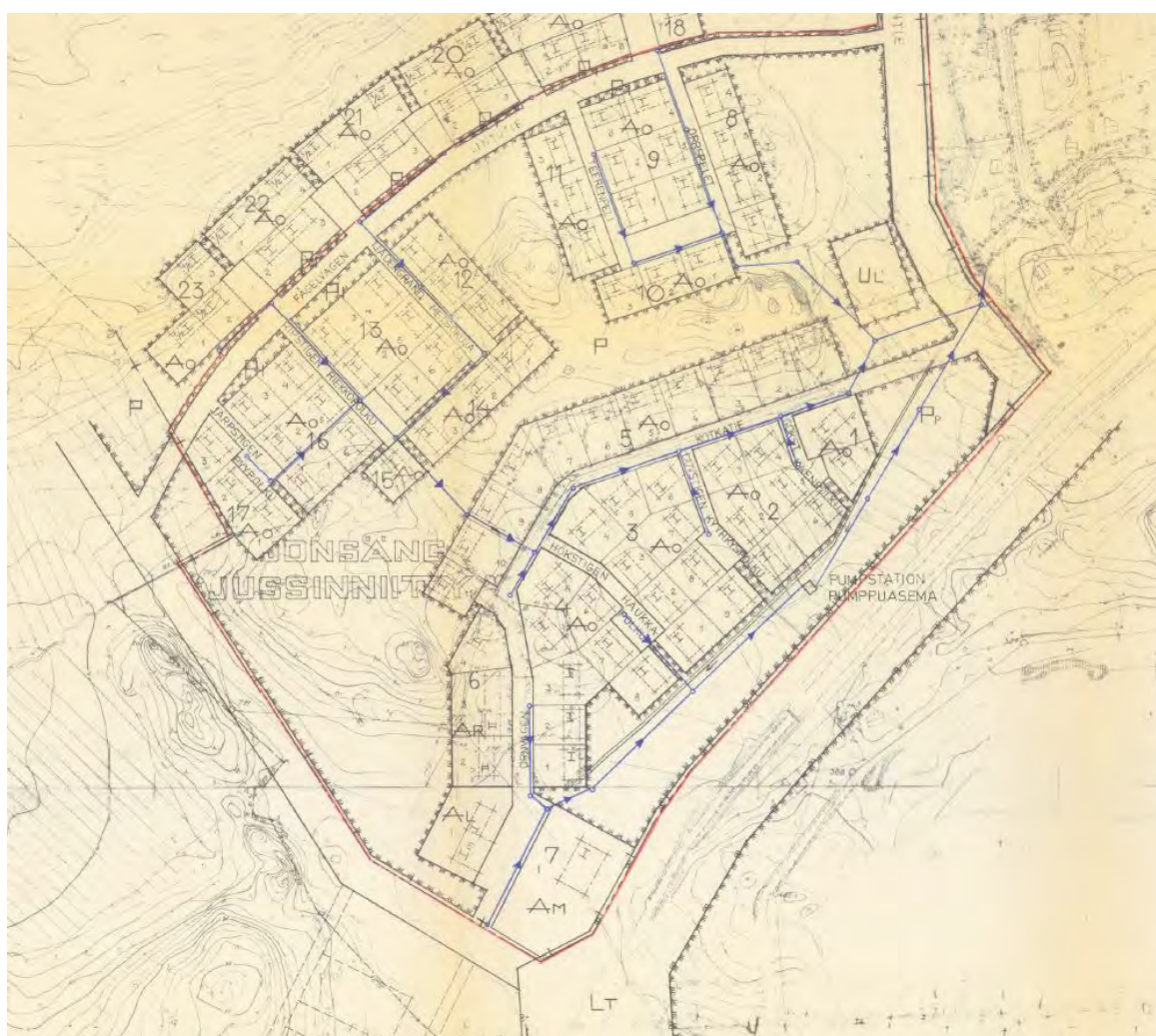

Bild: Detaljplanen från 1966, norra delen av planområdet, Fågelvägen och kvarteren längs den har inte genomförts.

Byggnaderna längs Hökstigen är låga egnahemshus från slutet av 1960-talet och i dem har garaget byggts som en flygel till byggnadsstommen. Kvarteret har senare kompletterats med ett hus i ett plan. Höjden på huset visar hur olika resultatet blir med tanke på husets proportioner då man bygger enligt nu gällande byggbestämmelser.

Den nyaste detaljplaneändringen för en del av kvarteret 5 tryggar väl bevarandet av de trädgårdsaktiga särdragen och miljövärdena för husen.

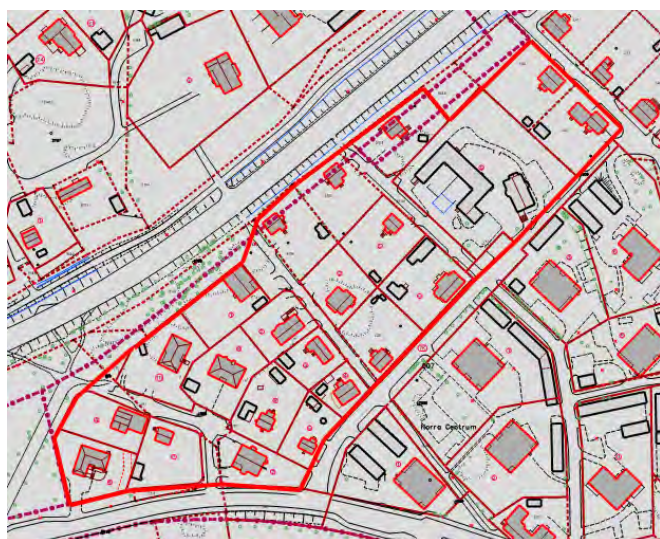
Bild: Miljön vid Örnvägen representerar 1950-talets värden. Växtvalen vittnar om att trädgårdsskötseln har följt med sin tid.

Sammanfattning: Husen längs Örnvägen i Jonsäng representerar väl idealen för en trädgårdsstad i slutet av 1950-talet. De låga egnahemshusen längs Hökstigen visar hur snabbt idealen ändrades.

4.5 Centrum

Grankullagatan

Miljötyp: detaljplaneområde

Bakom höghusen i centrum, längs Skärgårdsvägen finns kvar en grupp med gamla "stadsvillor" som hör till Nya Malmen. Husen är från olika årtionden, från 1920- till 1960-talen och från 1980- och 1990-talen. Mitt i området finns även medborgarinstitutet som byggdes på 1960-talet och en villa med säteritak från början av 1900-talet. Barnrådgivningen har verkat i huset.⁷

Då hela centrumregionen skulle förnyas på 1960-talet, var tanken att planlägga området till ett radhusområde. I detaljplanen beaktades varken det gamla

byggnadsbeståndet eller fastighetsindelningen. Den gällande detaljplanen är från 1979 och i den tillåts egnahemshus eller radhus i största delen av kvarteren.

Området har ett stadsmässigt och historiskt utseende, även om byggnaderna är mycket olika sinsemellan. Det vårdade stadsmässiga intrycket uppstår främst tack vare den vårdade omgivningen. Tyvärr är området utsatt för trafikbuller. I den gällande detaljplanen krävs en ljudisolering hos fasaden på 27 dBA. Annars är omgivningen synnerligen fin. Läget invid ett område med höghus verkar inte utgöra något särskilt visuellt problem.

Bild: En gammal stadsvilla står granne till flera höghus. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

⁷ Åbo museicentral, informationsportal

Bild: Stadshistoria i Pargas på 1920- och 1940-talen. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Sammanfattning: Grankullagatan är ett litet särpräglat område. De gamla trädgårdarna längs gatan har anpassats väl i miljön vid sidan av höghusen i området och de vittnar om åldern på området. Skalan för tomtgatorna följer andan för det gamla området. Platsen är besvärlig för boendeändamål på grund av trafikbuller. Det är möjligt att bevara karaktären för området genom att förnya varje tomt som blivit under trafikområdet längs Skärgårdsvägen separat för sig.

Höghusen i centrum

Miljötyp: enhetligt detaljplaneområde

Vid sidan om affärsbyggnaderna på Strandvägen vittnar höghusen i Pargas centrum om den urbanisering och modernisering som skedde i Finland under ett par decennier från 1960-talet framåt. Höghusen i centrum byggdes relativt sent i förhållande till den urbana trenden. De första planerna hade kommit i gång redan på 1960-talet. Det utarbetades en detaljplan som hade som syfte en total revidering av hela centrumregionen. Planen fastställdes 1968. Den har sparats i arkivet i två delar.

Denna detaljplan (underskriven av Sigvard Eklund, 1966) följer tidstypiska drag och beaktar samtidigt utgångsläget i området. Det byggdes upp en stadsmässig "mur" av affärs- och kontorsbyggnader längs Strandvägen. Gatulinjerna följer gamla trafikleder och de olika byggnadstyperna har anpassats väl i terrängen. I kvarteren mellan Grankullagatan och Skärgårdsvägen föreslås det i planen offentligt byggande (medborgarinstitutets tomt) och radhustomter vid sidan av en tomt för höghus. Tanken om punkthus eller höga tornhus högst uppe på backen presenterades första gången. Med stöd av detaljplanen byggdes affärshusen längs Strandvägen samt kvarteret i hörnet av Parsbyvägen och Sibeliusgatan 2.

Det mest centrala i detaljplanen är ändå antagandet om att man inte trodde att det befintliga byggnadsbeståndet skulle bestå. Vid det skedet talades det inte ens om att skydda hus. Detta var en allmänt godtagbar utgångspunkt för stadsplanering, ett barn av sin tid. Så småningom vaknades dock tanken om att skydda Gamla Malmen.

Nu kan man medge att detaljplanen till vissa delar var aningen överdimensionerad. För att kunna genomföra planen och bilda en höghustomt krävdes att man köpte upp några enstaka byggda fastigheter. Det fanns ändå också relativt nya egnahemshus i området från 1950-talet. Samtidigt kunde höghusen i Tennby börja byggas på färdigt byggbara tomter.

Det byggdes en enhetlig grupp av höghus i triangeln av Grankullagatan, Parsbyvägen och Sandåkersgatan från och med 1976. Före det hade man gjort de första tomtmätningarna i området. Byggnaderna representerar tre olika byggtyper och de är ritade av olika arkitekter. De nyaste vinkelhusen är från mitten av 1980-talet. Därtill finns det på Sandåkersgatan 5 ett höghus som blev färdigt 2009.

Vid Parsbyvägen finns en affärsbyggnad som enligt inventeringsuppgifter ⁸ är byggd i slutet av 1940-talet, men dess yttre bär alldeles tydligt på spår från 1960-talet. Sådana närbutiker fanns det inom varje större grupp av höghus. I byggnaden verkar nu en seniorklubb.

Bild: De eleganta balkongerna i husets ytterhörn och fasadens horisontella bandfönster hänvisar till 1960-talet, men husen är byggda först i slutet av 1970-talet.
Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

⁸ Åbo museicentral, informationsportal

Denna grupp av höghus visar vilken ändring det har skett inom arkitekturen. I tre av höghusen har fasaden horisontella bandfönster och eleganta indragna balkonger i byggnadens ytterhörn. Dessa egenskaper hänvisar till en arkitektonisk strömning som var dominant på 1960-talet, men husen är byggda 1978–1979. Samma egenskaper upprepas i två andra höghus med mörkt fasadtegel. Husen påminner om en kub med platt tak. De tre höghus som har formen av bokstaven L och som byggts mindre än 10 år senare representerar klart 1980-talets arkitektur. Ytan på rutelementen är av gul tegelplatta och balkongerna bildar vertikala torn i fasaden. Fönsterindelningen avslöjar tydligast husens byggtidpunkt.

I det höghus som byggts tjugo år senare på 2000-talet är taket och takfallet en synlig del av byggnadsmassan. I fasaden kan fönsterformen variera mellan de olika våningarna. Fasaden är av ett beklädnadsmaterial och byggnadsmassan differentieras i mindre delar för att anpassa den i omgivningen.

Gemensamt för hela området är att den täckta bilparkeringen är placerad på tomterna. Det finns träd, planteringar och gräsplan på gårdarna. Området ger ett etablerat och prydligt intryck. Beskurna häckar kopplar höghusområdena till omkringliggande gamla egnahemshusområden. De olika historiska byggnadsskikten verkar existera i harmoni i förhållande till varandra.

Bild: Genom häcken kopplas höghustomterna elegant till de omgivande områdena. 1980-talets arkitektur avslöjas bl.a. genom fönsterindelningen i fyrkantiga delar med vågräta ramar. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Det finns en grupp med höghus kring Kullasbacken. Det är svårt att avgränsa området som ett bostadsområde eftersom dessa hus verkar utgöra en fast del av affärskvarteren på Strandvägen. Lösningarna har sitt ursprung i detaljplanen för centrumregionen 1968. Äldst är huset på Parsbyvägen 4. Huset är byggt på 1960-talet, kanske redan före detaljplanen och huset har en fasad som är tidstypiskt murad av kalkcementtegel och balkonger som är beklädda med profilplatta. Huset ligger mot gatan och har affärslokaler i gatuplanet.

Affärsbyggnaderna längs Strandvägen och höghuset på adressen Bankhörnet 2 bakom affärslokalerna bildar en arkitektoniskt enhetlig helhet av tidigt 1970-tal. Bostadshuset på Sibeliussgatan 2 är från 1971. Huset har särdrag som är typiska för sin tid, t.ex. kontrasteffekten på husgaveln och bandfönster.

Två relativt stora höghus på båda sidorna av huset på Sibeliussgatan är från 1980-talet. Typiska drag för tiden är tegelbeklädd fasad av rutelement, fönsterindelningen såsom ovan och byggnadsmassans L-form. (se ovan). Det har byggts en täckt bilparkering under gården på tomten vid Parsbyvägen. Motsvarande murar som stänger av gatan finns inte på många ställen i Pargas. De är tecken på en god trafikstyrning.

Bild: Höghuset på Sibeliussgatan är från 1971, från tiden före rutelement. Bandfönster i fasaden, husgavel av tegel med fönsteröppningar och en tydligt urskiljbar vindsvåning är särdrag som finns utöver detta hus endast i ett par höghus på Österbyvägen. Ett av de första höghusen i Pargas. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Sammanfattning: Vid sidan om affärsbyggnaderna på Strandvägen vittnar höghuskvarteren i Pargas centrum om den urbanisering och modernisering som skedde i hela landet från 1960-talet framåt. I centrum har ändringen varit partiell och relativt småskalig och de nya husen varvas med tidigare byggnadsskikt. Det finns oftast inte några stora parkeringsområden eller bilplatskonstruktioner på höghustomterna. Trots dåtida ändringstrycket har man kunnat bevara både Gamla Malmen och Köpmansgatans tidigare affärscentrum.

Centrum Södergård

Miljötyp: historiskt centrum

På Nya Malmen sydväst om Kullasbacken har det bevarats en stadsmässig gatumiljö från början av 1900-talet. Husen är i huvudsak från 1910- och 1920-talen. Typiskt för tiden är att det finns en ekonomibyggnad på tomten vid sidan av huvudbyggnaden. Mitt i backen finns hemmanet Parsby Södergård där hembygdsmuseet har verkat sedan 1928. Miljön bildar en enhetlig helhet mitt i den föränderliga stadsstrukturen. Största delen av byggnaderna inom området är skyddade genom detaljplan. Öster om området fortsätter Nya Malmens kommersiella centrum.

Foton: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

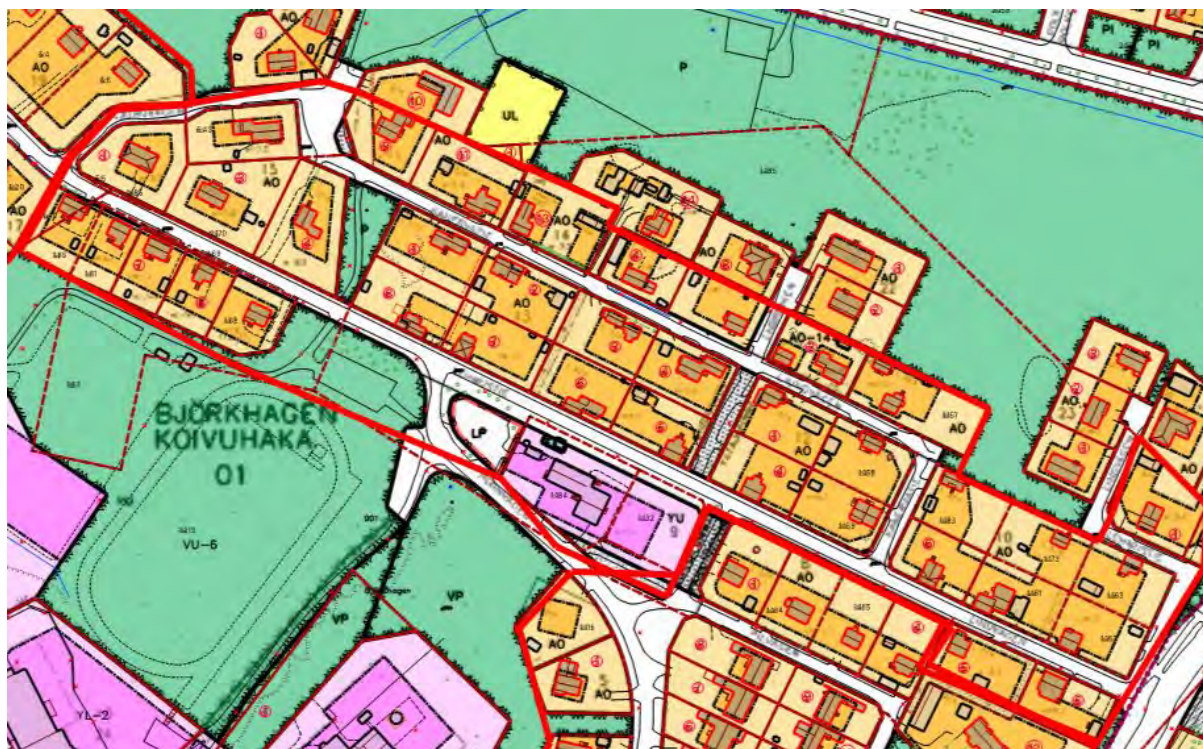
Bilder: De gamla husen vid Nilsdorffgatan har renoverats upprepade gånger under århundradet. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Sammanfattning: Områdets värde bygger på tiden för kalkindustrins uppblomstring på 1920- och 1930-talen då stadsutvecklingen kom i gång i Pargas. Det historiska djupet för området vittnas av hembygdsmuseets gårdsplan. Fastighetsindelningen och byggnadssättet ger ett stadsmässigt intryck. Med tanke på områdets historiska bevisvärde är det svårt att försvara en förnyelse av byggnadsbeståndet. Till områdets karaktär hör att gårdsområdena är inhägnade, speciellt med staket.

4.5 Björkhagen

Lindvägen

Miljötyp: detaljplaneområde

Området vid Lindvägen och Ljungvägen i Björkhagen ligger sida vid sida med området för Björkhagen och Tegelhagen i väst. Båda områdena har en gemensam planerings- och uppbyggnadshistoria. Miljöegenskaperna avviker något från varandra.

Området vid Lindvägen och Ljungvägen bildades genom parcellering troligen i slutet av 1930-talet och fick då namnet Tennbyvillor. De äldsta husen i området är från 1940. Norr om området planlades det nya tomter och byggdes en hel grupp med småhus på 1980-talet.

Den ursprungliga parcelleringsplanen har styrt placeringen av byggnaderna längs med gatan, som i en stad. Tomterna är stora och växtligheten präglar miljön. Gatorna följer formerna i den relativt branta terrängen.

De äldsta husen från 1940-talet är små med undantag av några enstaka hus, så de har utvidgats efter 1960-talet. En del av de ursprungliga tomterna har byggts om totalt. Den gällande detaljplanen från 1980 har styrt placeringen av tillbyggnaderna. Det finns hus i området från 1940-, 1950- och 1960-talen som bevarat väl sin ursprungliga stil. En del av husen har renoverats och moderniserats enligt den stil som var gällande för tidpunkten. Byggnadsbeståndet är mångfasetterat, men det för återuppbyggnadstiden typiska utseendet och känslan för rymlighet har bevarats. Stadsbilden har många olika bilden, men är ändå inte rörig.

Bild: Egnahemshuset från 1947 har bevarat sin ursprungliga karaktär trots att fasaden och fönstren har förnyats. På trädgårdstomten finns också ett uthus. Foto: lina Paasikivi

Bild: Även detta egnahemshus är från 1947, huset har klassificerats som byggnads-historiskt värdefullt. De ursprungliga särdragen har bevarats väl. Foto: lina Paasikivi

Bild: En grupp väl bevarade egnahemshus från mitten av 1950-talet vid Lindvägen. Man ser på husen hur höjden och taklutningen blev lägre mot 1960-talet. Foto: lina Paasikivi

Bild: Ett egnahemshus från 1964, byggt i ett plan, taklutningen har blivit lägre. Asbestcementskiva som fasadbeklädnad. I bakgrunden syns ett hus från 1940-talet, vars fasad har moderniserats på 1970-talet med s.k. karatskiva som var ett vanligt material på den tiden. Den höga gaveln bekläddes med mörk brädfodring för att förstärka det horisontella intrycket. Foto: lina Paasikivi

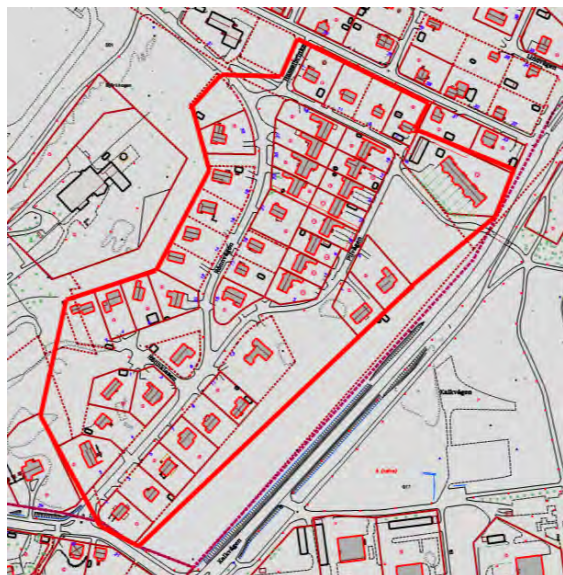
Bild: På Lindvägen i Björkhagen kan man se hur det stadslika byggandet såg ut på byggtiden. Gatorna är smala och husen ligger i linje med gatan. Björkarna förstärker den lokala anblicken. Foto: lina Paasikivi

Sammanfattning: Miljön längs Lindvägen och Ljungvägen i Björkhagen profilerar sig som ett egnahemsområde som bebyggts planmässigt med raka gator och med hus mot gatan. Området är en del av det större området Tegelhagen och Björkhagen där det finns en skola och en idrottsplan. De första husen byggdes redan på 1940-talet och byggandet pågick ända till 1960-talet. Byggnadsbeståndet representerar inte enbart en byggnadstyp, utan de tidsmässiga byggnadsskikten syns. De äldsta husen har försetts med tillbyggnader och området har sedermera kompletterats med hus från 1980-talet även utanför områdets gränser. Tomterna är stora, terrängen vetter mot syd, vilket ger ett luftigt och grönskande intryck. Det rekommenderas varmt att husen byggs mot gatan också i framtiden.

Rönnvägen

Miljötyp: enhetligt detaljplaneområde

Området vid Rönnvägen och Pilvägen i Björkhagens stadsdel har byggts med stöd av en detaljplan från 1966 enligt den tids byggnadssätt och målsättning för planen (arkitektbyrå Sigvard Eklund). Detaljplanen sträckte sig även till området vid Lindvägen och Ljungvägen som byggts tidigare. Till den del kännetecknas området av äldre hus. Detaljplanen för detta område upphävdes genom en ändring av detaljplanen 1980.

Typiska drag för detaljplaneområdet är kvartershelheter av olika slag. Detaljplanen utarbetades för det redan delvis bebyggda området så att den nya tidens byggnadsidealer skapar en spännande helhet i samverkan med den äldre detaljplanearkitekturen. Gemensamt för området är den låga linjen i husen.

Rönnvägen följer formerna i terrängen och tomterna på östra sidan (Rönnklasen 2–6 och Rönnvägen 12–20) representerar idealen för övergången mellan 1950- och 1960-talet: hus i ett plan som placerats rytmiskt i den branta terrängen, öppet på tomten med husens takås vertikalt mot gatan. Sadeltak med liten lutning, sockeln anpassad till sluttningen och beklätt med annat material än övriga fasaden. Fasad i ljusa toner, fönstren utan rutindelning med vädringsfönster. Fasadens antingen putsad eller beklädd med för den tiden nya material, såsom asbestcementskivor. Hus från mitten av 1950-talet till början av 1960-talet. Gården öppen, trädgårdsplanteringar, lågt staket eller ingen inhägnad alls.

Planläggningen för Rönnvägen (Rönnvägen 1–13, 2–8, Pilvägen 1–3) utgår från en komposition i detaljplanen där målet har varit att bilda en helhet av trädgårdsmiljön, öppenheten och detaljerna i terrängen. Byggnaderna är egnahemshus från övergången mellan 1950- och 1960-talet med sadeltak, byggda i ett plan.

En del av husen längs Rönnvägen och Pilvägen är låga typhus i ett plan. Garaget är byggt som en smal flygel till huset på den smala tomten så att det bildar en gräns mot granntomten. Husets framsida bildar en skyddad förgård. Helheten är enhetlig, präglad av rött tegel och mörka färger.

Radhuset som byggts senare, på 1980-talet, utgör med tanke på hur huset är placerat på tomten en del av detaljplanehelheten för 1966. Radhustomten och området som reserverats som lekplats har bytt platser, men placeringen i terrängen är densamma.

Bild: Området ger ett lågt intryck. Vitt och rött tegel, mörka detaljer. Foto: lina Paasikivi

Bild: Rönnvägen böjer av efter terrängen. Öppna trädgårdar, paviljongliknande hus. Foto: lina Paasikivi

Olika typer av byggnadsgrupper, kvarter som bildats utifrån formerna i terrängen.

Det finns också arkitektoniskt intressanta fristående hus som har byggts på tomten så att de kompletterar miljön i området: hus som står på berget, avskilda från andra hus, fritt anpassade till terrängen, den täta enhetliga klungan av typhus på plan mark i förhållande till de fristående husen i det öppna landskapet.

En del av husen längs Rönnvägen och Pilvägen är låga typhus. Garagen börjar bli för små för dagens bilar. Målet är att bevara det horisontella intrycket, även om dimensioneringen utvidgas. Eventuellt kunde det vara möjligt att hitta en typlösning för en enhetlig grupp.

Sammanfattning: Typiskt för området vid Rönnvägen i Björkhagen är det horisontella, låga intrycket som husen ger. Hustypen från 1950-talets slut ändrades till hus med platt tak i slutet av 1960-talet. Området bildar en harmonisk arkitektonisk helhet som beskriver en unik utveckling. Det finns skäl att bevara särdragen för varje byggnadstyp som en del av helheten.

4.6 Munkvik

Miljötyp: detaljplaneområde med historiska skikt

Lägenheten Munkvik styckades från lägenheten Limberg 1899, dvs. samma år som Pargas Kalkberg grundades. Äldsta bosättningen i området representeras av Haga Å Munkvik i södra spetsen av området som styckats från Norrgård på Storgård. Det kan konstateras att den äldsta kända bosättningen i Munkvik finns på Storgårds bys marker. I Munkviks strand finns det gamla villaaktiga bostadshus från början av 1900-talet, olika småhus från olika årtionden ända till våra dagar. Tomtindelningen utgår från systematisk parcellering, senare från detaljplaner. Den första detaljplanen är från 1972, men det hade funnits andra planer före den. Gatorna är dragna i den branta terrängen enligt naturliga vägar, på så sätt har det bildats olika typer av kvarter.

Det har byggts på olika håll i området under de olika årtiondena. De äldsta husen finns i spetsen av udden, vilket tyder på att man har kommit till området i huvudsak vattenvägen. På en del av tomterna har man redan byggt andra gången. På 1920- och 1930-talen byggde man både på strandtomterna vid Klapparbergsvägen och på fastlandets sida av området på Jungmannsbrinken och Skepparvägen. På 1940- och 1950-talen byggde man i hela området och så har området kompletterats även senare på 1960-

talet. På det raka avsnittet på Munkviksvägen finns det ett radhus från 1960-talet och en rak rad av några egnahemshus, vilket avviker från de äldre fristående hus vars läge följer terrängen. I ändan av Klapparbergsvägen byggdes det i slutet av 1980-talet en grupp av kopplade småhus. Dessa hus bildar på ett vackert sätt ett skikt som avspeglar sin tid i det historiskt rika området.

Bild: Spröjsat fönster i en villa.

Foto: Teija Mustonen, Åbo
museicentral/MIP 2017

Bilder: Gamla hustyper från olika årtionden. En villa uppe på berget i Munkviks strand från 1900-talets början (uppe t.v.). Ett tidigt egnahemshus vid gatan från 1920-talet (uppe t.h.). Det finns funktionalistiska småhus i Pargas, flera av dem också i Munkvik. Detta hus är från 1938 (nere t.v.). Huset bredvid representerar det mera typiska byggnadssättet på 1930-talet, ett ståtligt egnahemshus med sadeltak och brädfodring. Huset har en terrass som i en villa och en balkong ovanpå burspråket. Tvärgaveln på taket är en repetition av mansardtaket på den tidigare byggnaden.

Sammanfattning: Munkviks historiska område består i huvudsak av fristående småhus som placerats relativt fritt på tomterna. Det finns olika slags hus från olika årtionden i området. Terrängen, skogsnaturen och å andra sidan även välskötta trädgårdar präglar området. Gatorna är smala. Då man bygger nytt i området ska man värna om områdets karaktär genom att försöka bevara autenticitet och byggtidens stil i varje hus samtidigt som man också ska anpassa nybygget framför allt i proportionerna snarare än att försöka kopiera den gamla stilen. Husen ska placeras i terrängen utan omfattande markbyggnadsarbeten.

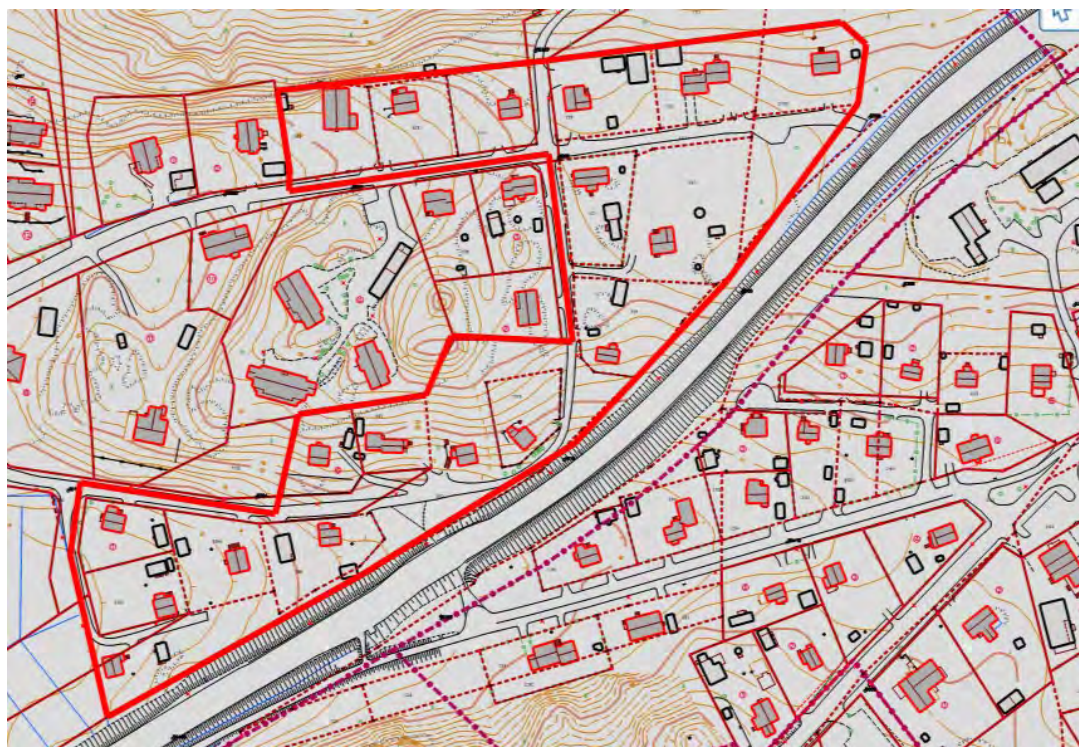
4.7 Norrby

Norrby

Miljötyp: detaljplaneområde med historiska skikt

På stomlägenheternas marker i Norrby by uppstod genom systematisk parcellering mindre egnahemshusgrupper på 1940- och 1950-talen. Den mest betydande helheten är Österbyvägen söder om Skärgårdsvägen. Här koncentrerar vi oss på mindre byggnadsgrupper norr om Skärgårdsvägen.

Sidovägen är en gammal länk som går runt backen som tidigare använts som hagmark i byn. Längs vägen finns en del egnahemshus från 1940-talet, men även några äldre hus. Största delen av byggplatserna ligger nu innanför avgränsningen för trafikområdet vid Skärgårdsvägen, vilket betyder att de inte längre kan bildas till tomter enligt detaljplanen. På en del inom den äldsta gruppen har man bildat en egnahemstomt genom detaljplanen från 1980. Väster om Sidovägen finns Vestergårdsvägen. Samtidigt med denna bebyggelse byggdes även de äldsta husen på andra sidan av Skärgårdsvägen.

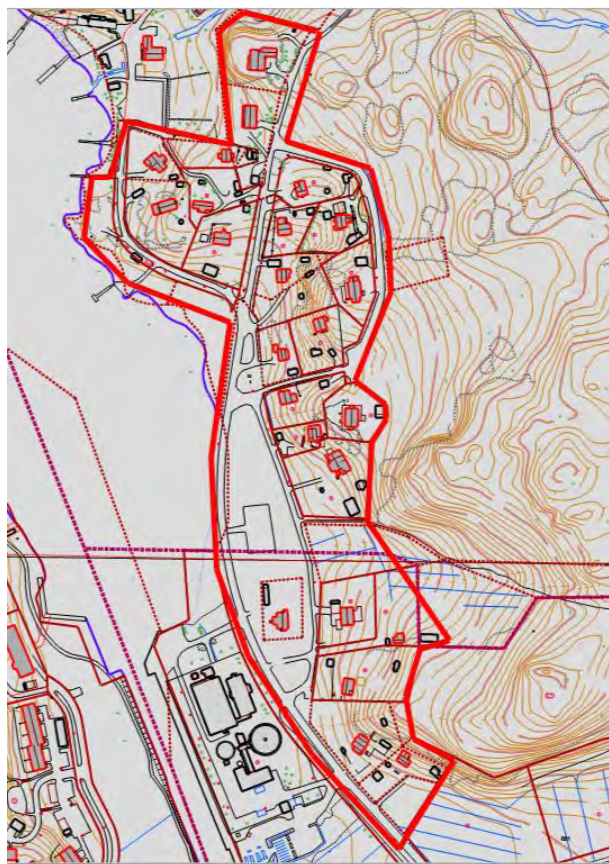
I korsningen i början av Norrby strandväg och Mellanvägen finns en grupp av tomter med egnahemshus från 1950-talet. Tomterna vid Mellanvägen är planerliga egnahemstomter och byggnaderna på dem bildar en enhetlig grupp. Resten av egnahemshusen från denna tid inom samma grupp ligger på tomter som reserverats för småindustri.

Längs Bergbrinken och Återvändsvägen finns en vacker grupp med egnahemshus från 1950-talet med trädgårdar runtomkring. I samma rad finns även en tidigare ladugård på Östergård som byggts om till ett bostadshus i 1950-tals stil.

Sammanfattning: Norrbys små, i sig enhetliga byggnadsgrupper utgör ett historiskt skikt. Under senare tid har det byggts nya småhus i området och det finns ännu gott om obebyggda tomter i området.

Norrby strandväg

Miljötyp: historiskt bystråk

Östra stranden vid Norrbyviken är gammalt torpar- och backstugusittarområde i Norrby by. De äldsta husen är från 1920-talet, men byggplatserna har använts redan tidigare. I en karta från 1710 finns det bl.a. en beteckning om ett båtmanstorp.⁹

I området finns hus från de olika årtiondena från 1900-talets början ända till våra dagar. I en del av husen kan åldern och stilen avläsas direkt från husets utseende. Om områdets uppkomsthistoria berättar placeringen av byggnaderna i den branta strandbrinken, den oregelbundna tomtformen, vägarna i området och byggnadsbeståndets tidsmässiga skikt. Avvikande från andra strandbyar i Pargas verkar det inte finnas gamla, stora villor i området. De största byggnaderna är från de senaste åren, antingen nybyggen eller tillbyggnader.

Utstakningen av Norrby strandväg är i huvudsak från de senaste årtiondena. Linjedragningen mellan Genvägen och Solstrand följer den s.k. ursprungliga vägen i området med tanke på

bebyggelsehistorien. Norrby strandväg byggdes i samband med att reningsverket byggdes och vägen förlängdes in mot brinken. På 2000-talet har det bildats genom detaljplan nya tomter och en ny gata, Strandbacken, bakom tomterna i brinken.

Det fastställdes en detaljplan för området 1998 och den tar hänsyn till byggnadssättet och fastighetsindelningen i området. Inga skyddsbestämmelser gäller för byggnaderna. Byggrätten är måttlig enligt detaljplanen, med tanke på det befintliga byggnadsbeståndet är byggrätten relativt generös och tomterna har en separat byggrätt för ekonomibyggnader. Solstrand är definierad som specialgata, vars historiska karaktär inte får ändras. Skärgårdstallen vid vägen är skyddad genom en separat skyddsbeteckning.

⁹ Åbo museicentral, informationsportal

Bild: Ett gammalt torp har fått en ny fasadbeklädnad, nytt tak och nya fönster. I byggnadsinventeringen konstateras att det har gjorts ändringar i byggnaden. Stenfoten av naturstenar avslöjar att det är fråga om ett gammalt hus som byggts innan betong började användas. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Bild: Ett vanligt egnahemshus från 1930-talet i Pargas, de tidstypiska särdragen har bevarats väl. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

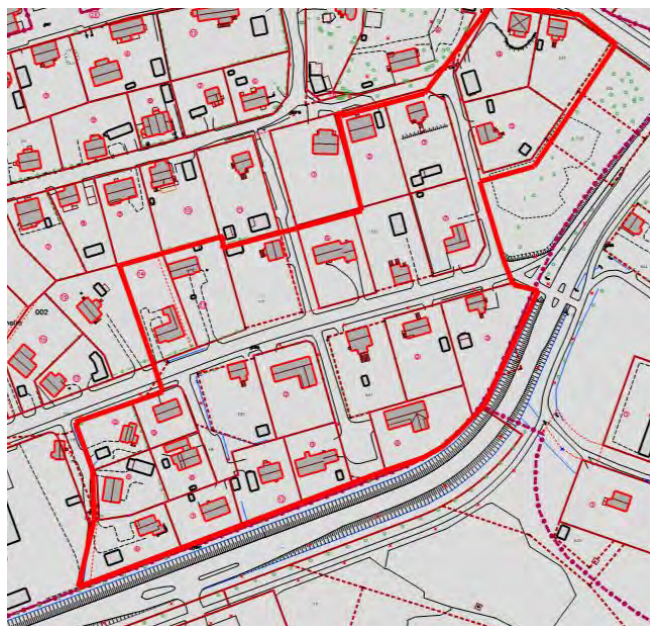

Bild: Ett egnahemshus som påminner om en villa. Den äldsta delen är från 1920-talet, huset har förstörats på 1980-talet och det har byggts till en våning 2010. Husets yttre för tankarna till 1910-talet. Trappan berättar om terrängen på byggplatsen. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Sammanfattning: Området vid Norrby strandväg som är en av ortens strandtätorter har många historiska skikt. Det går inte nödvändigtvis att bedöma husens rätta ålder utifrån husens aktuella utseende. Tomterna i området är delvis mycket branta. De gamla husen har byggts i terrängen utan att byggplatsen har jämnats ut maskinellt. De hus som byggs i området bör ha en relativt liten yta för att de ska kunna anpassas i terrängen och områdets kulturhistoriska karaktär. Ekonomibyggnaderna bör byggas som separata byggnader. Det finns inte skäl att jämna ut trädgårdarna och bygga stödmurar.

4.8 Runebergsgatan på Prästgårdsmalmen

Miljötyp: detaljplaneområde med historiska skikt

Det uppstod ett litet egnahemshusområde på Gamla Malmen på 1940-talet. Det äldsta enhetliga byggnadsbeståndet är från 1940-talet, men tomterna styckades från lägenheten Prästgård först 1955. Det utarbetades en detaljplan för området, planen har reviderats senast 1977 och 1979. Malmens område är skyddat genom detaljplan.

Egnahemshus som byggts i 1½ plan skapar stommen för byggnadsbeståndet. Stora tomter har delats senare och det har byggts i området både på 1960- och 1970-talen. En stor del av husen har dock byggts efter senaste planändringen på 1980-talet. Det finns ett hus som hör till Gamla Malmens

byggnadshistoria och som ursprungligen byggdes på 1880-talet. Det finns också ett bostadshus i hörnet av Runebergsgatan och Alggränd som byggdes 1934.

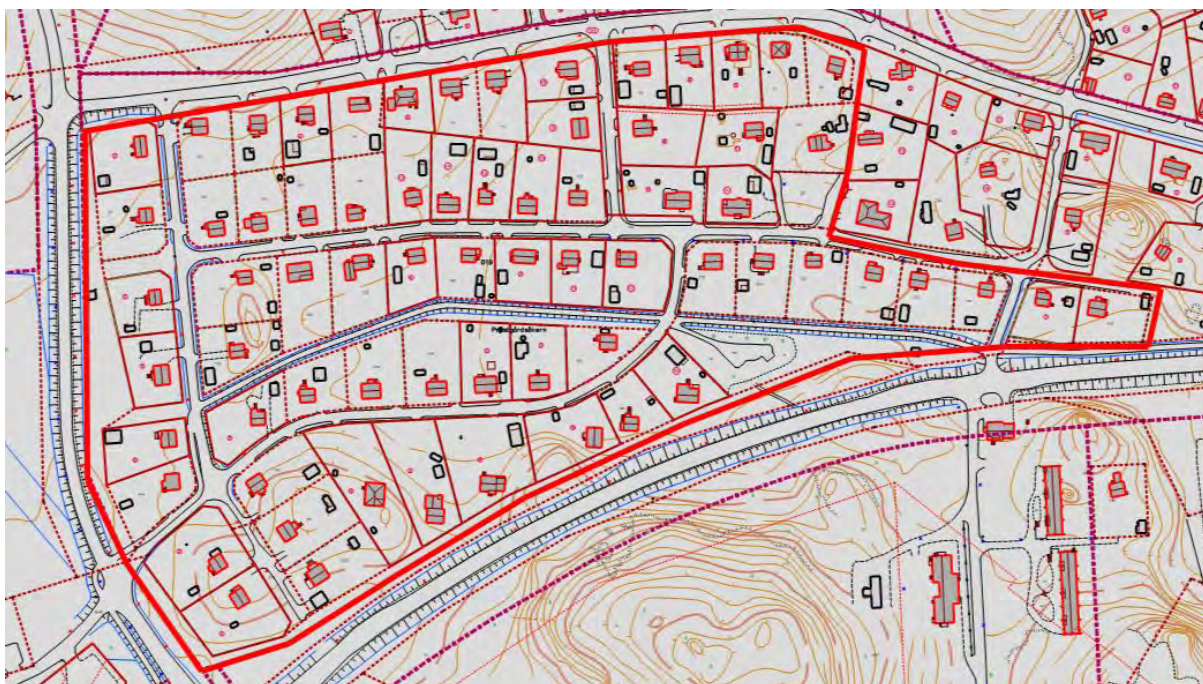
Bild: Runebergsgatan i maj 2019. Foto: Iina Paasikivi

Områdets karaktär bildas av fristående småhus som härstammar klart från olika tidsperioder och av trädgårdstomter. Området har ett speciellt landskapsmässigt värde mot Kalkvägen. Genom sin tillvaro vid Gamla Malmen talar området om vad som ansågs vara ett viktigt landskap på 1940-talet. Området har varit en aning större, men då Kalkvägen byggdes isolerades en del av tomterna och vägar avbröts. Det finns tre hus på Tennbysidan som har hört till samma grupp.

Sammanfattning: Ett egnahemshusområde som uppstod vid Gamla Malmen på 1940-talet och representerar sin tids bebyggelsehistoria. Byggnadsbeståndet i området har många skikt, de nyaste husen är i huvudsak från 1980-talet. Genom kompletterande byggande är det möjligt att betona det urbana intrycket av Runebergsgatan.

4.9 Prästgårdsåkern

Miljötyp: enhetligt detaljplaneområde

Detaljplanerområdet i Prästgårdsåkern är en stilren representant för 1950-talets stadsmiljöideal. Områdets planeringshistoria har emellertid många olika skeden. Det första detaljplaneförslaget för Parsby Mellangård är från 1947 (arkitektbyrå Bertel Liljequist & Arne Helander). Indelningsplanen är från 1952. Den äldsta detaljplanen för området som fortfarande är i kraft är från 1958 och den följer den tidigare indelningsplanen, men innehåller vissa typiska drag för sin tids detaljplaner: det reserverades stora tomter för närbutiker i mitten av området. Det fastställs i detaljplanen att förgården bör ha parkaktiga drag. Gatulinjerna är långa med flacka kurvor. Typiskt för området är en separat led för lätt trafik som går genom området.

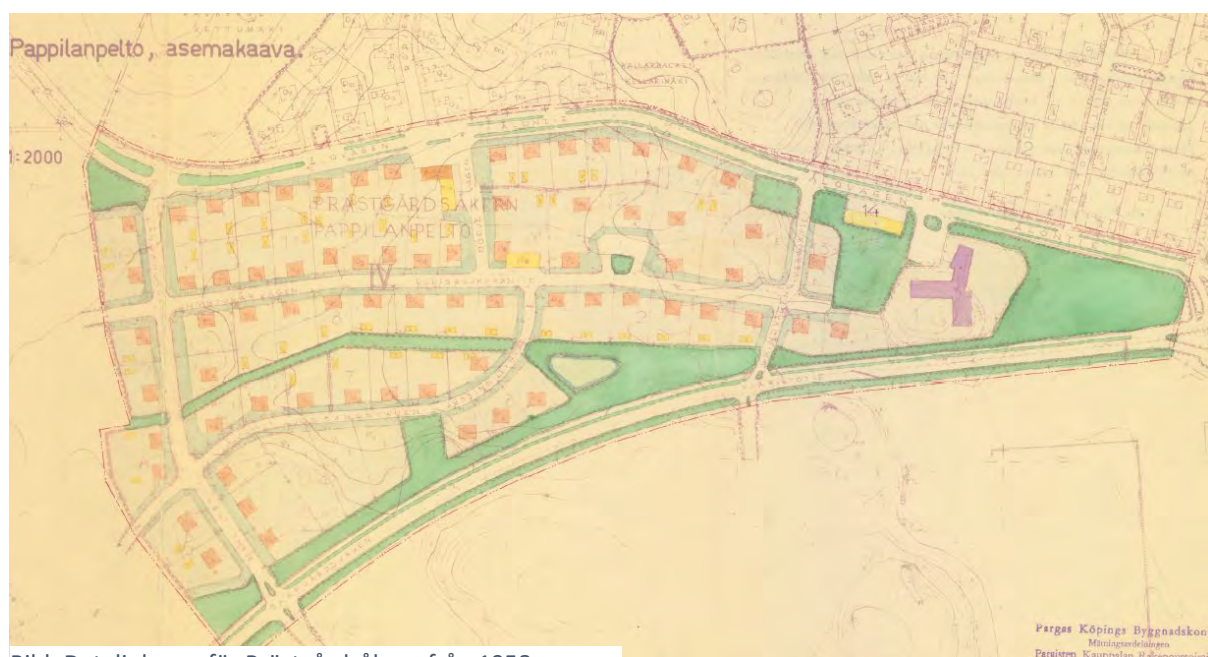

Bild: Detaljplanen för Prästgårdsåkern från 1958.

Byggnadsbeståndet är i huvudsak från 1950- och 1960-talen. Detaljplanearkitekturen i området representerar en etablerad stil från 1940-talet, medan detaljplanen för Rödjan som är från samma tid representerar en ny syn från slutet av 1950-talet.

I byggnaderna ser man tydligt ändringen som skedde i proportionerna på 1950-talet: egnahemshusen blev lägre. Tidigare var husen byggda i 1½ plan och nu byggdes de i ett plan. Ytan för husen blir större, takfallet är långt och fönstren större än tidigare. Det byggs en källare och en hög vind i huset, små gavelfönster pryder vindsvåningen. Fasaden är fortfarande av ett material, beklädnaden kan vara puts, minerit, lodrät panel. Vindsvåningarna har senare utvidgats med bostadsrum och då har man byggt antingen en tvärgavel eller höjt takfallet med fönster.

Typiskt för området är att husen är olika höga och har en varierande taklutning. Utseendet i området är ändå enhetligt. De stora trädgårdarna i egnahemshusområdet binder området samman till en helhet. Ändringen som skedde i trädgårdsväxtligheten ses tydligt i området. Från ett flygfoto från 1960 kan man anta att det har planterats äppelträd i rad och anlagts grönsaksland på åkertomterna. Enligt den tidens mode avgränsas tomterna med häck som ska beskäras. Det skedde en snabb ändring i trädgårdsmiljöerna i och med välfärden och på grund av att det inte mera rådde brist på livsmedel efter 1960-talet. Ädla barrträd kom på mode och äppelträden har senare ersatts med prydnadsväxter. I stället för ett grönsaksland anlades en gräsmatta i trädgården.

Placeringen av garage på tomten har bidragit till en enhetlig miljöbild. På 1950-talet var målet att placera alla ekonomibyggnader medräknat garage i husets källarvåning. I detaljplanen från 1958 har man reserverat en liten byggnadsyta för en ekonomibyggnad i bakre ändan av tomten, främst för ett trädgårdsskjul. Då antalet bilar snabbt började växa, ville man bygga ett garage på tomten. I en ändring av detaljplanen från 1960 som gällde tre tomter reserverades en byggplats för en ekonomibyggnad och även för ett garage i anslutning till bostadshuset. Detaljplanen mellan Nybyggargvägen och Ålovägen ändrades 1979 så att garaget kan placeras fritt på tomten. Längs Nybyggargvägen anvisas garagen bakom bostadshusen genom en planändring.

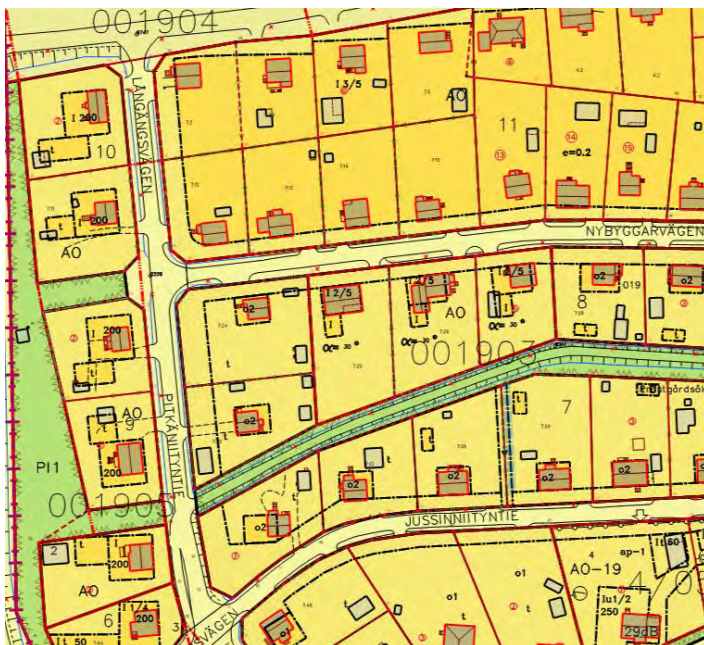

Bild: Garage placeras på tomten olika i de olika detaljplanerna. En stor del av garagen ligger inte alls inom den byggnadsyta som anvisas i detaljplanen.

Bild: Ett flygfoto från 1960 visar att största delen av tomterna, gatorna och stigarna redan har byggts. Växtligheten är fortfarande knapp.

Bild: Ett flygfoto från 1960 visar att det uppenbarligen har planterats äppelträd i rader på tomterna. I fotot från 2018 kan man se några enskilda äppelträd i trädgårdarna, men prydnadsträden har vunnit terräng.

Bild: I en välskött trädgård kan man fortfarande se äppelträd växa i rad.

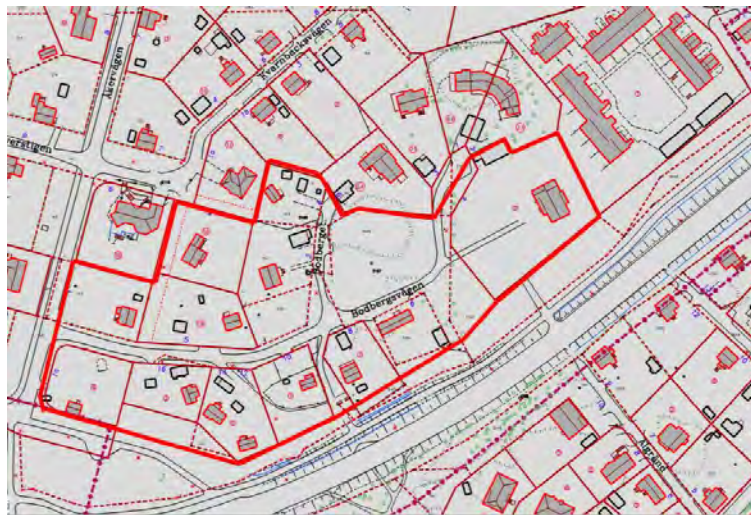
Bild: Ett renodlat egnahemshus från 1950-talet. Tittar man på källarvåningen kan man se att det har funnits tidigare en butik i husets källare.

Sammanfattning: Det enhetliga området på Prästgårdsåkern representerar en ideal för 1950-talets egnahemshus: långa gatulinjer med flacka kurvor, ståtliga hus med sadeltak, stora och välskötta trädgårdstomter. Placeringen av och storleken på garagen bör övervägas noggrant med tanke på karaktären av området. Takfallet mot gatan är enhetligt enligt tidens anda, inga takfönster eller andra detaljer i takfallet. Växtligheten i trädgården bör hållas frodig som i en park enligt detaljplanebestämmelserna.

4.10 Parsby

Bodbergsvägen

Miljötyp: historisk by

Omgivningen vid Bodbergsvägen består av gamla fastigheter och gårdar som blivit kvar på de tomter som styckats från stomlägenheterna i Parsby by efter urbaniseringen på 1900-talet. Kvarnbacken ligger precis invid stadens centrum, även om Skärgårdsvägen nu bryter av den direkta förbindelsen.

Stomlägenheterna i Parsby by var Vestergård, Mellangård och Östergård. En del av de historiska bytomterna ligger i området. Med

en bytomt avses den tomt där en lägenhets gårdstun ursprungligen låg. Då Skärgårdsvägen byggdes försvann förmodligen en del av historien. Byggnaden på adressen Bodbergsvägen 4 är den sista huvudbyggnaden på Östergård. Huset byggdes i början av 1900-talet och låg ca 50 m nordost från den historiska bytomten.¹⁰ På tomten finns en gammal stenfot. Pargas Kalkberg Ab köpte gårdarna i Parsby 1913. Senare har hela Parsby stadsdel byggts på gårdarnas mark från början av 1900-talet framåt.

Det finns även andra hus från 1900-talets början längs Bodbergsvägen, t.ex. Skepparhuset (Refunda) från 1906.

Den gamla miljön på backen har behandlats rätt så likgiltigt under många planskeden, under vilka man har försökt finna en lösning för byggandet i området efter att Skärgårdsvägen isolerade området från centrum. Parcelleringsplanen, senare detaljplanen för Parsby stadsdel tangerar backen. Tomterna längs Åkervägen hör till den gamla planen. Då Ålövägen hade en direkt anslutning till Skärgårdsvägen var planen att förlänga Klöverstigen ända till backen (1977).

Bild: Östergårds tidigare huvudbyggnad från 1900-talets början.

Foto: Laura Ruohonen, Åbo museicentral/MIP 2018

¹⁰ Åbo museicentral, informationsportal

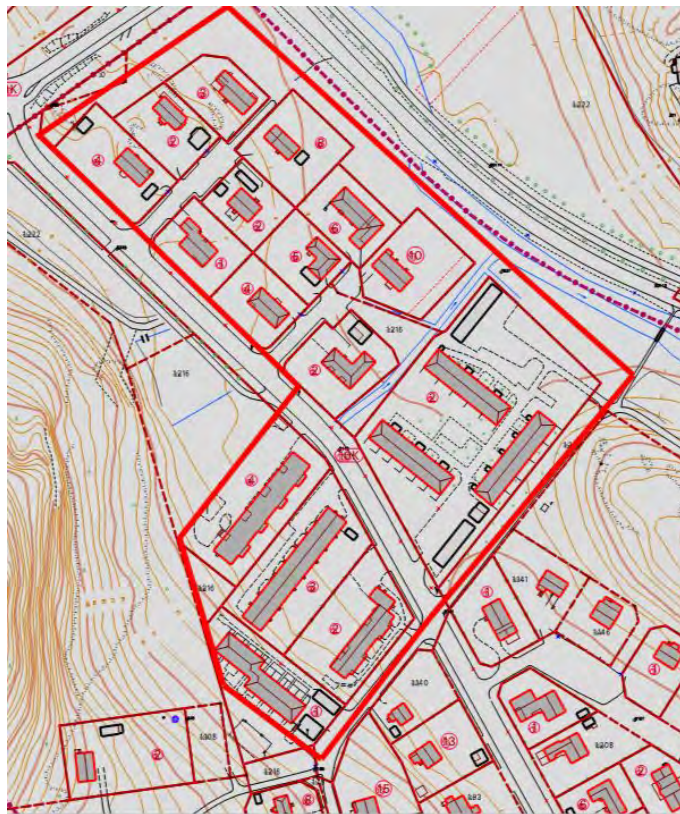
Linjedragningen för Bodbergsvägen avgjordes med en detaljplaneändring 1982. Då flyttades anslutningen från Ålovägen längre västerut. Den planerade reserveringen för anslutningen syns i tomtindelningen.

Efter flera planändringar på den norra brinken har det högsta stället på backen planlagts som park. Detta kan motiveras för att bevara platsidentiteten. Omgivningen är frodig och buskarna har växt för stora.

Sammanfattning: Miljön på Kvarnbacken längs Bodbergsvägen och Bodberget i Parsby utgör en egen miniatyrvärld, en minnesbild om en gammal bondby och den urbanisering som senare tog fart. Genom att öppna parkområdet uppe på backen kunde de gamla gårdsområdena kopplas landskapsmässigt ihop så att man bättre kunde se deras särskilda värde. Den gällande detaljplanen tar inte ställning till skyddsbehovet för byggnaderna och omgivningen. Detaljplanen är från tiden innan byggnadsskyddslagen trädde i kraft 1985 och kan därmed vara förlegad vad gäller byggnadsskyddet.

Finbyvägen

Miljötyp: tidsmässigt enhetligt planområde

Längs med Finbyvägen byggdes i slutet av 1970-talet och under 1980-talet ett småhusområde som beskriver tidstypiska planerings- och byggnadsidealer både vad gäller hustyper och byggnadssätt. Helheten består av radhuskvarter på båda sidorna av Finbyvägen och en grupp med 11 egnahemshus kring Ängsgränd och Hemmansstigen.

Radhuskvarteren fanns ursprungligen redan i den större detaljplanen för Parsby köpingsdel som godkändes 1971. Egnahemstomterna planlades 1978 och då anslöts området även till Parsby köpingsdel. Planerna har senare reviderats.

Tre radhus längs Finbyvägen (42–46) byggdes på 1970-talet. Bara ett av radhusen är byggt i två plan, även om det var möjligt att bygga i två plan enligt detaljplanen. Huset har platt tak. Andra husen har ett sadeltak med mycket liten lutning, taket ser nästan ut som ett platt tak. Det fjärde radhuset i kvarteret på Hemmansvägens sida är från 1980-talet och det hus har ett valmtak. Även husen i radhuskvarteret norr om Finbyvägen har valmtak.

Det finns hus med valmtak också i gruppen av egnahemshus. Den andra vanliga taktypen är lågt sadeltak, så att husets triangelformade gavelspets har annan färg än övriga fasaden, vilket tyder på platt tak.

Området är enhetligt och typiskt för sin tid på grund av fasadbeklädnadsmaterialet och behandlingssättet. Nästan alla hus har en fasad av tegel som det huvudsakliga materialet eller så att husgaveln avviker från brädfodringen på den övriga fasaden. De kompletterande träpartierna är ofta mörkt betsade eller målade brädvägg. I detaljplanen ges inte föreskrifter om färgen på tegelfasaden, därför finns det i området hus med ljust kalkcementtegel och med både mörkrött och ljust bränt lertegel.

Foton: Iina Paasikivi

Sammanfattning: Området längs Finbyvägen i Parsby representerar typiskt byggande på 1970- och 1980-talen. Fasadbeklädnadsmaterialet på sidoväggarna är oftast tegel i alla dess färger. Det horisontella intrycket betonas av den nya taktypen, valmat tak med brett takfall. Fönstren har ingen indelning, de har formen av en fyrkant eller en bred rektangel. Sirliga detaljer, tvärgående takåsar eller småskaliga byggnadsdelar hör inte till denna miljö.

Hagalundsvägen

Miljötyp: enhetligt detaljplaneområde

Ett egnahemshusområde som uppstod i början av 1950-talet i triangeln mellan Skärgårdsvägen och Finbyvägen.

Detaljplanen är typisk för sin tid. Kvarteret består av raka gatulinjer med flacka kurvor. Husen har byggts på tomten med takåsen i samma riktning som gatan eller med gaveln mot gatan. På gatuavsnittet med flacka kurvor är husen antingen byggda i samma riktning som gatan eller så kan de stå snett i en rad så att hela raden följer linjedragningen för gatan. Här är husen i samma riktning som gatan. Det finns också en affärstomt i området.

Detaljplanen för området har reviderats i de mest centrala kvarteren senast 2004. Byggnadssättet i området skyddas genom detaljplan. Kvarteret mellan Hagalundsvägen och Skärgårdsvägen är utan detaljplan. Tomterna har styckats från Östergård ungefär 1954.¹¹

Husen är typiska för återuppbyggnadsperioden, trähus som är byggda i 1 eller 1½ plan, med källarvåning och sadeltak. Största delen av husen har genomgått en grundlig renovering, fasaden har då förnyats enligt den stil som var på mode under renoveringstiden. Byggnaderna har även förstorats och det har byggts garage på tomterna. Trots alla ändringar är området ändå enhetligt. I hörnet av Hagalundsvägen och Finbyvägen finns en butiksfastighet från 1960-talet. Numera används huset som bostadshus. Huset är byggt i ett plan, huset är en låg byggnad med pulpettak som avviker från de hus som byggts som bostadshus. Huset berättar om områdets historia. Det har funnits en förbindelse från Skärgårdsvägens korsning till Finbyvägen, vilket gav butikstomten en fördelaktig plats.

Foton: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

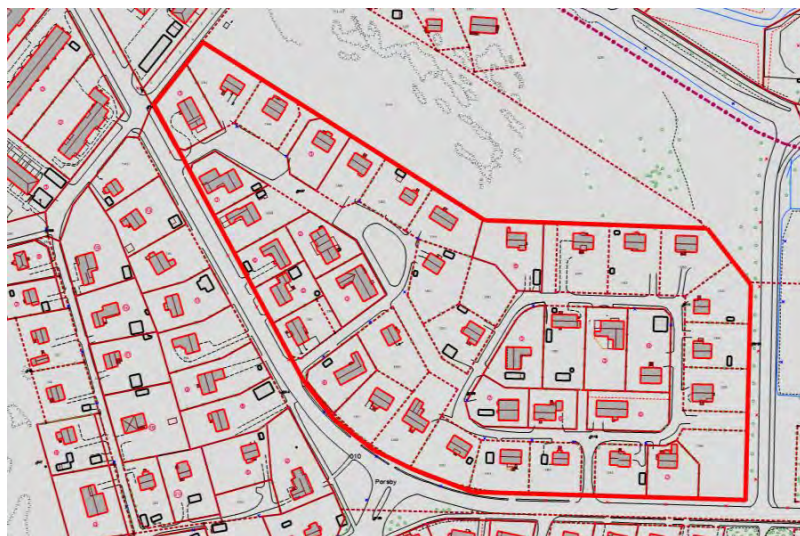
¹¹ Åbo museicentral, informationsportal

På en av tomterna har det byggts ett nybygge på 2010-talet. Huset är ett barn av sin tid, till formen ett egnahemshus i 1½ plan. Det att ingången är i fasaden mot gatan visar vilken total förändring det har skett i byggnadssättet. I en miljö med hus från 1950-talet var huvudingången mycket sällan mot gatan. Fasaden mot gatan är ofta symmetrisk eller huvudfönstren i rummen är i varje fall oftast mot gatan. Då husen har en källarvåning och bostadsrummen är drygt en halv meter högre, ser man inte direkt in i bostadsrummen från gatan, medan kontakten inifrån mot gatan är bra. Ingången mot gården gör förgården till ett halvt offentligt utrymme och då man går in i bostaden, går man från det offentliga utrymmet till det halvt offentliga och vidare till det privata utrymmet. Häckar som vuxit för stora och höga stör intrycket av ett halvt offentligt utrymme och därmed även stadsbilden. Detta är emellertid inte problemet vid Hagalundsvägen, utan trädgårdarna och miljöerna är väl skötta.

Sammanfattning: Hagalundsvägen i Parsby bildar ett enhetligt egnahemshusområde från 1950-talet. I revideringen av detaljplanen har man i huvudsak beaktat väl miljövärdena. För att stadsbilden ska bevaras är det väsentligt att beskära häckarna eller annars ha tillräckligt låga häckar, att bevara proportionerna i husen och placera garagen i bakre delen på tomten eller så att de inte tar över huvudrollen på tomten.

Svängen

Miljötyp: enhetligt detaljplaneområde

I Finbyvägens vägkurva har det avstyckats egnahemshustomter sedan slutet av 1950-talet. Den första detaljplanen utarbetades redan 1966 i Pargas köping, men planen fastställdes först 1971. Då planen utarbetades hade man byggt redan över 10 egnahemshus i området. Byggandet pågick ända till 1970-talet. Området ger en representativ bild av utvecklingen av byggnadssättet: från hus i 1½ plan under

återuppbyggnadstiden till 1960-talets låga hus i ett plan och senare till hus med platt tak.

Bild: Öppenheten vid Storsvängen och Lillsvängen ger platsen sin karaktär. Foto: Iina Paasikivi

Även om området inte är enhetligt med tanke på byggnadstypen, bildar det ändå en helhet tack vare sitt läge och sin säregna planmässiga lösning. Svängen vid Finbyvägen utgör områdets andra utkant. Tomterna och riktningen på husen följer svängen. Husen är tidstypiska för olika årtionden. Tre gator i området, Tuvängen, Storsvängen och Lillsvängen, skapar en säregen miljö. Husen på tomterna i norra och östra delarna är äldst i området, de byggdes i slutet av 1950-talet, de är byggda med vindsvåning och sadeltak samt med öppen veranda och långt takfall. I norra kanten placerades husen i bakre delen av tomten. Planterade förgårdar bildar en ståtlig trädgårdsmiljö utifrån idealen under

byggtiden. Egnahemshusen i kvarteret innanför länken på Tuvängen är från 1960-talet. De är låga i tak och byggda i ett plan och garaget är oftast byggt i en flygel. De låga husen är nästan helt gömda under frodig växtlighet.

I detaljplanen från 1966 anvisas för varje tomt en lika stor byggrätt, 200 m² vy, och en byggnadsyta som tillåter byggandet av ett egnahemshus i ett plan. Den ursprungliga parcelleringsplanen kan ha varit annorlunda.

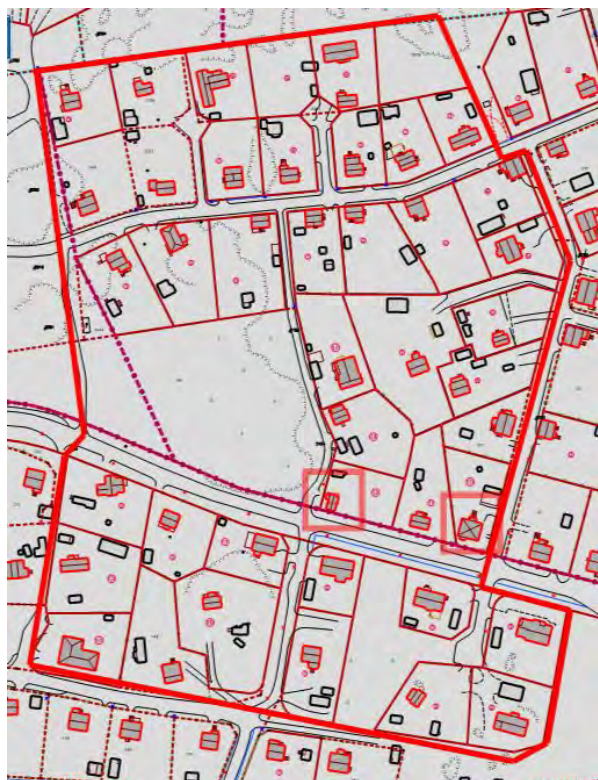

Bild: Längs Finbyvägen finns en rad låga egnahemshus från 1960-talet som är byggda i ett plan.
Foto: Iina Paasikivi

Sammanfattning: Området vid Finbyvägens vägkurva i Parsby bildar en helhet, även om byggnaderna är tidstypiska hus från 1950-talet till 1970-talet. Gemensamt är husens sadeltak som kan vara lite högre eller mycket lågt samt takåsens riktning. Tak med tvärgavlar och takformer som avviker från sadeltak är främmande i området. Gemensamt är husens placering på tomten och öppna inhägnade trädgårdar. Hela området består av grupper med några hus, vid kompletterande bygge är det viktigt att anpassa nybygget eller tillbyggnaden i närmiljön. Öppna svängplatser vid Storsvängen och Lillsvängen är också typiska i omgivningen.

Källarbacken

Miljötyp: historisk miljö med många skikt

Det byggdes torp på Parsby bys marker redan i slutet av 1800-talet. De fastigheter som uppstod i området före den systematiska planeringen syns på kartan i form av säregen fastighetsindelning som avviker från tomtindelningen på det planlagda området och hus som inte är placerade längs med gatan såsom i de närliggande områdena. Miljön präglas av frodig växtlighet, dels övervuxna häckar.

Bild: Miljön består av flera historiska skikt: smala torp från slutet av 1800-talet, 1908 och möjligen från 1920-talet. Timmerhuset med långa hörn, Nyback, på Hopbackavägen är ett representativt hus med byggnadshistoriskt värde. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Bild: Ett torp med mansardtak från 1908. Torpet syns inte till gatan, representerar det äldsta byggnadsskiktet i området. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Nyare hus i området är till typen egnahemshus. Jämfört med bostadshus i landsbygden är de till formen mera fyrkantiga, med sadel- eller mansardtak och fasad av brädfodring. Husen har en hög stenfot, sockel eller källarvåning. Den äldsta delen byggdes redan på 1930-talet, men hustypen blev dominant vid övergången mellan 1930- och 1940-talet. På 1950-talet blev taklutningen och husens totala höjd lägre. Denna byggnadstyp är av landskapsmässig betydelse med tanke på hur miljön utformas. Gränsen till motsvarande miljöer är inte klar.

Bilder: Genom de olika byggnadsårgångarna kan man se hur byggnadssättet har förändrats. Det vackert renoverade Skogstorp (uppe t.v.) är från 1938, men representerar en gammal hustyp med timmerstomme, huset ger ett högt och smalt intryck. Mansardtak blev moderna på 1910-talet och sådana byggdes långt senare, som på huset Lönnbo från 1939 (uppe t.h.). Hagaberg från 1951 är ett typiskt hus för sin tid i Pargas. Fönster i husets hörn och krökt ända på täckbrädorna i gavelspetsen finns i hus från 1930-talet till 1950-talet. Foto: Laura Ruohonen, Åbo museicentral/MIP

Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Det finns enstaka hus som avviker från omgivningen, t.ex. ett funktionalistiskt egnahemshus i två plan från 1934. Huset har bedömts vara byggnadshistoriskt betydelsefullt.

De nyaste byggnaderna är från 1980- och 2000-talen. Avvikande från byggnadssättet i de äldre husen är bred och lång byggnadsstomme, låg sockel och byggnadssättet i ett plan.

En del av de äldre husen har genomgått en grundlig renovering, varefter det kan vara svårt att bestämma byggtiden.

De gamla vägarna och avvikande tomtanslutningarna som anpassats i terrängen i området visar att det har funnits bosättning i området innan området planlades. Utifrån backar och kullar i terrängen kan man bedöma att området inte har varit odlingsmark, utan eventuellt gammalt impediment i byn. På motsvarande ställen började det bildas förortsbebyggelse i slutet av 1800-talet i närheten av städerna. Det fanns backstugor innan området avstyckades i tomter.

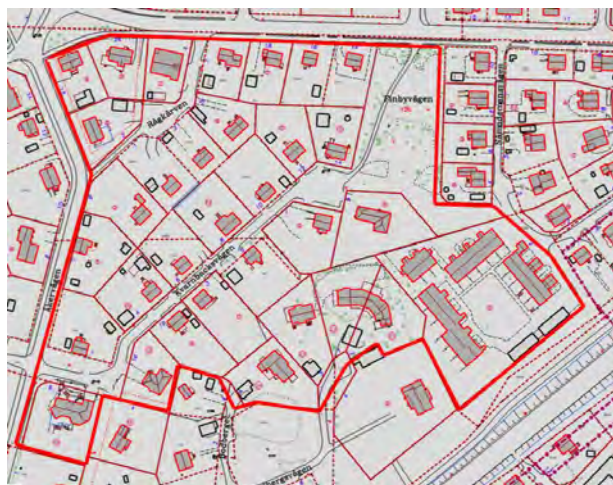
Ett flygfoto från 1960 visar de olika byggnadsskikten i det avgränsade området, man ser också klart att genomförandet av planen inte är färdigt ännu. Punktraden som syns på tomterna kan vara äppelträd. Det rädde fortfarande efter krigstidens bristtider.

Sammanfattning: I mitten av det stora egnahemshusområdet i Parsby finns det äldre byggnadsskikt ända från början av 1900-talet. Mångfalden i området är ett kulturskikt som det ska värnas om.

Kvarnbacksvägen

Miljötyp: detaljplaneområde med tidsmässiga skikt

Området vid Kvarnbacksvägen har uppstått under en längre tid utifrån detaljplanemässiga målsättningar. I området finns byggnader med olika åldrar. Olika sätt att bilda lägenheter har kombinerats till en helhet med historiska skikt, i terrängen kan man inte se klara gränser mellan de olika skikten.

Kvarnbacksvägens riktning i förhållande till Åkervägen vittnar om att vägen hör till ett större område som planerades i Parsby. Förebilden för detaljplanearkitekturen härstammar från planläggningen av

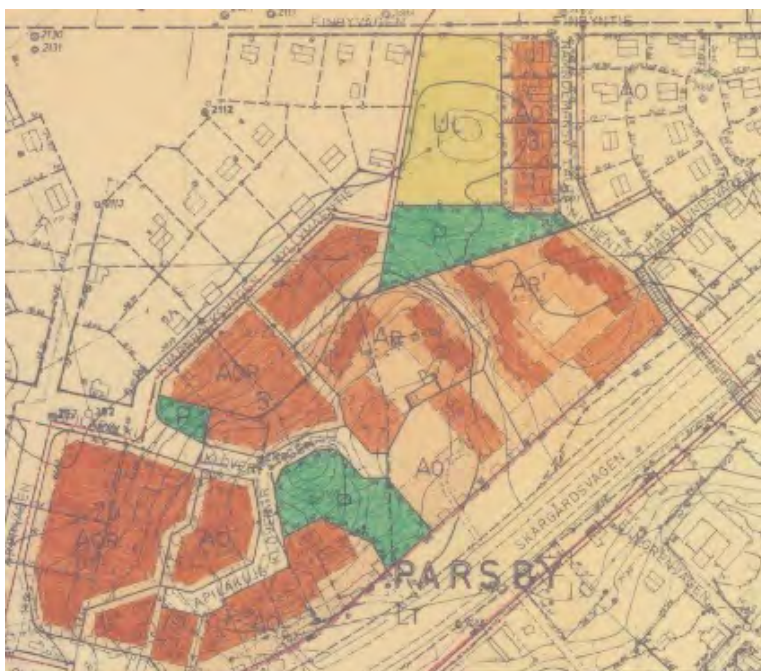
egnahemshusområden på 1920- och 1930-talen: raka gator som korsar varandra i sned vinkel, stora fyrkantiga trädgårdstomter och byggnadernas läge direkt invid gatan utan en förgård. Området har formats som resultat av parcellering från och med 1930-talet, det började byggas i området i slutet av 1930-talet, med tyngdpunkt på 1950-talet. Husen längs Kvarnbacksvägen är i huvudsak från 1940-talet¹² och husen ligger vid gatan "enligt den gamla stilen".

Formen på tomterna och placeringen av byggnaderna aningen snett i förhållande till gatan vid Finbyvägen följer klart trenden från 1950-talet. Tomterna styckades 1958 och husen byggdes 1956–1960. Mitt i kvarteret finns en grupp av fyra tomter där byggnaderna ligger inne på tomten i gaturiktning. Dessa byggnader är från övergången mellan 1950- och 1960-talet.

I hörnet av Rågkärven, Finbyvägen och Åkervägen skapades ett nytt kvarter genom en detaljplaneändring 2003. En av tomterna är äldre. Byggnaderna är från 2000-talet.

På andra sidan av området, på Kvarnbacken i Parsby har planläggningen en brokig historia. Man kan se i området hur man förhållit sig från 1970-talet till våra dagar till en historisk bybacke som blivit mitt inne i en stad.

¹² Åbo museicentral, informationsportal

Den enda radhustomten, Nämndemansvägen 2, bildades genom detaljplan 1977. Detaljplanekartan beskriver väl den nya detaljplanearkitekturen under den tiden. Målet var att bygga fyra slingrande radhus på Kvarnbacken. Radhustomten genomfördes i praktiken 1989 genom en vidare målsättning än i detaljplanen. Till övriga delar har detaljplanen för Kvarnbacken reviderats flera gånger.

Genom olika detaljplaneändringar har man sökt efter en lösning för en gata uppe till Kvarnbacken och för anslutningar till tomterna på backen. Ärendet avgjordes 1982 genom en ändring då Bodbergsvägen fick sin nuvarande linjedragning. Genom detaljplaner från 2001 och 2008 avgjordes byggnadssättet på tomterna på backen.

Byggnadsbeståndet har kompletterats under varje årtionde ända fram till våra dagar.

Bild: Klöverstigen och Kvarnbacksvägen. Foto: Iina Paasikivi

Sammanfattning: Typiskt för området kring Kvarnbacksvägen i Parsby är frodiga trädgårdar, olika byggnadstyper, partiell klarhet genom olika detaljplanelösningar, kvarterlinjerna och gränsen som Kvarnbacken utgör. Området har inte igenkännliga särdrag, utan området är främst en "förmedlare" bland olika byggnadsskikt.

Hemmansvägen

Miljötyp: historiskt område som uppstått genom parcellering

Det stora egnahemshusområdet i Parsby är indelat i olika helheter. Området mellan Hemmansvägen och Ålovägen är den äldsta systematiskt bebyggda miljön. Gatunätet och fastighetsindelningen i området representerar den strömning som dominerade detaljplanläggningen på 1920-talet: gatorna är raka, men de följer inte någon rutnätsplan. Tomterna är stora, till formen fyrkantiga och byggnaderna ligger invid gatan eller i rad i samma riktning som gatan.

De äldsta husen vid Hemmansvägen byggdes i slutet av 1930-talet. De flesta är från 1940-talets början. Det finns två säregna bostadshus i två plan på Hemmansvägen. Det äldre huset är från 1938 och det andra från 1946. Enligt sägen är det äldre huset byggt av en emigrant som flyttade tillbaka till Finland från Amerika och byggde sitt hus i amerikansk stil.¹³ Hemmansvägen är mycket smal och miljön är pittoresk.

Kvarteret vid Finbyvägen består av hus från slutet av 1950-talet. Den detaljplanemässiga målsättningen för byggtiden syns i husens placering i linje med terrängen. Byggnadsgruppen är relativt enhetlig.

Klöverstigen i korsningen av Åkervägen bildar en bred öppen plats enligt den ursprungliga områdesplanen. Vad det kanske meningen att platsen skulle ha blivit ett centrum för området med en närbutik? En sådan plan har dock aldrig genomförts. Det finns inga hänvisningar om en butik i de närliggande byggnaderna. Däremot hänvisar platsen till ursprunget för detaljplanlösningen för hela området: den första stadsplanen utarbetades och godkändes för Pargas Malm dvs. för hela tätorten 1933. Planen utarbetades av Albert Richardtson och E. I. Sutinen som var stadsplaneringsarkitekt i Åbo stad. Planen omfattade hela Parsbyområdet och de gatulinjer som skisserades i planen, Klöverstigen med sin öppna plats, har utgjort grunden för strukturen i området.

¹³ Åbo museicentral, informationsportal

Bild: Ett hus i två plan vid Hemmansvägen.
Foto: Iina Paasikivi

Största delen av kvarteren mellan Hopbackagatan, Ålövågen, Åkervågen och Skördevågen har byggts under cirka 10 års tid vid övergången mellan 1940- och 1950-talet. Den dominanta byggnadstypen är ett egnahemshus med högt sadeltak, källarvåning och 1½ plan. Till proportionerna påminner husen om stilen som var dominant på 1920- och 1930-talen. I området finns också hus som är byggda i ett plan från 1950- och 1960-talen och från 2000-talet. I en del av husen finns en låg tillbyggnad. Affärshuset i två plan vid Ålövågen och det funkisinspirerade bostadshuset i två plan vid Klöverstigen från 1948 ger historiskt djup till platsen och skapar en atmosfär för området.

Den gällande detaljplanen är från 1980. Genom planen bevaras det gamla byggnadsbeståndet relativt bra, men området skyddas inte i planen. Nybygget vid Åkervågen som byggdes genom en detaljplaneändring 1996 visar att för lågt byggande, även om man byggde i linje med gatan, utgör ett hot för bevarandet av särdragen i miljön.

Bild: Den öppna platsen vid Klöverstigen. Foto: Iina Paasikivi

Bild: Hus vid Hemmansvägen. Foto: Laura Ruohonen, Åbo museicentral/MIP

Bild: Huset på Hopbackagatan 5 från 1945. Foto: Laura Ruohonen, Åbo museicentral/MIP

Bild: Huset Kuddnäs från 1939 på Hemmansvägen 3. Foto: Laura Ruohonen, Åbo museicentral/MIP

Sammanfattning: De centrala kvarteren för det stora egnahemshusområdet i Parsby mellan Hemmansvägen och Ålövägen representerar det äldsta byggnadsskiktet som uppstått systematiskt. Gatunätet och placeringen av byggnaderna direkt vid gatan utan en förgård påminner om detaljplanearkitekturen före kriget, på samma sätt som de smala gatorna, höjden på husen och på taken och de stora trädgårdstomterna. Husen vid Hemmansvägen och Finbyvägen ligger lite glesare.

4.11 Pjukala

Miljötyp: enhetligt detaljplaneområde

Det planlades ett område med tre tvärgående tomtgator vid Kärrvägen år 1971 som förlängning till den tidigare bosättningen i Skräbböle på Pjukala bys sida, Renlavsvägen, Björnmossevägen, Vitmossevägen och Getporsvägen. I planen ingick stora kvarter med höghus på båda sidorna av Kärrvägen som förlängning till tomtgatorna. Planen att bygga höghus fastställdes inte i detaljplanen från 1973, utan den förkastades. Detta beskriver dock väl situationen för stadsplaneringen på den tiden. Efter olika planläggningslösningar har det uppstått ett småhusområde med flera tidsmässiga skikt, men samtidigt ett enhetligt område till de miljömässiga egenskaperna. Byggandet fortsätter söder om Kärrvägen i ett planområde där byggandet inte har kommit i gång än.

Med undantag av några äldre hus bildar småhusen i området en kedja från slutet av 1970-talet till våra dagar. Efter husen med platt tak byggdes hus med sadeltak i 1½ plan. Valmat tak lanserades som en ny takform vid övergången till 1980-talet. Byggnadsmassan är lättare att dela i mindre delar med hjälp av denna takform. Taket ger ett lågt intryck eftersom takfallet bildar en vågrät linje i byggnadsmassan. Då en allt större andel av småhusen var fabrikstillverkade, etablerades ett rektangulärt, träfodrat hus i ett plan och med sadeltak med låg lutning (ca 1:3) till ett slags "standardhus". På 2000-talet har man byggt allt större småhus. Nytt i detaljplanen och i det praktiska byggandet är att husen igen byggs i två plan.

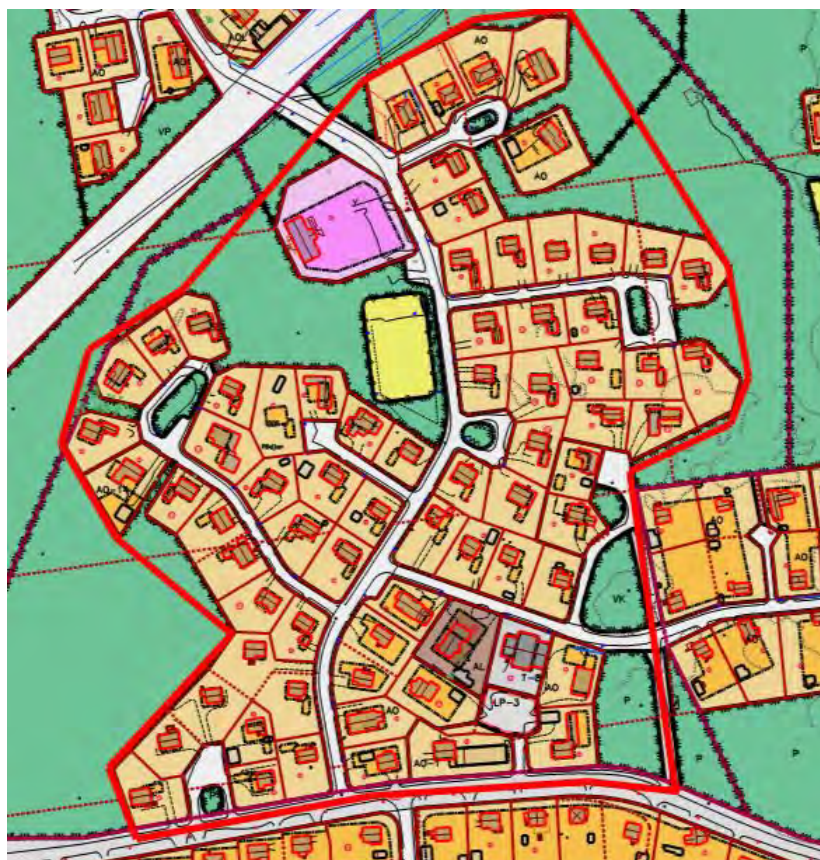

Bild: En vy över Renlavsvägen. Foto: Iina Paasikivi

Sammanfattning: Även om det i Pjukala finns byggnader som byggts under en längre tidsperiod och som sinsemellan är olika, bildar området ändå en helhet tack vare terrängen, landskapet och den planmässiga lösningen. Gatorna är dragna i den skogiga kuperade terrängen i samma riktning som kuperingarna. Det finns inte långa raka gator, utan gatorna krökar sig. Gatorna är smala. Skogsnaturen formar landskapet, även om man har röjt tomterna och planterat prydnadsväxter.

4.12 Rödjan

Miljötyp: uppstått genom detaljplan

Egnahemshusområdet i Rödjan representerar väl den planmässiga och arkitektoniska idealen för övergången mellan 1950- och 1960-talet. Den första detaljplanen för området är från 1958 och i den syns tydligt en förändring till tidigare. En nyhet i gatunätet är att trafiken leds från en matargata till bostadsgator som är återvändsgränder och till särskilda öppna platser i gatuområdet.

Linjedragningen av gatorna varierar, här strävar man inte längre efter långa gator, utan man vill skapa varierande utsikter. Också namnen är speciella. Enligt planen var det meningen att även företagstomter skulle ingå i det lilla egnahemshusområdet, likaså en tomt för allmännyttigt bygge och en lekplats.

Byggnaderna är från slutet av 1950-talet och från 1960-talet. Det finns ett intressant flervåningshus i området från 1935, huset är murat av kalkcement och senare har det byggts en affärsflygel till huset. Det har funnits ett affärscentrum på Hopbackavägen.

Byggandet har börjat i södra delen av området. Området ger ett fullständigt tidsenligt intryck. Husen har sadeltak, de är byggda i ett plan eller har en låg vindsvåning. Fasaden är av ett material, husen har oftast en ljus, putsad fasad, fasad av vågrät brädfodring eller av asbestcementskivor vilka var typiska i Pargas. Takfallet är långt och smalt. I byggnaderna finns en källarvåning och även garaget är i källaren. Häckar och skötta trädgårdar är typiska.

I norra delen av området syns ändringen till 1960-talets och senare till 1970-talets låga byggnadsstil utan källarvåning. I husen fanns inte längre någon vindsvåning, utan taket är ett sadeltak med liten lutning, vilket tillsammans med att takfallet är inkapslat med brädfodring ger husen deras arkitektoniska anblick. Längs gatan Skogsglantan kan man se hur stilen ändras från ljusa hus med sadeltak till mörka hus med platt tak.

På Rödjevägen har planområdet utvidgats och husen är från 1980-talet. Typiskt för byggandet också i det här kvarteret är en ljus fasad av ljus kalkcementtegel och valmat tak.

Bild: De nyaste husen i området är från 1980-talet. Foto: Iina Paasikivi

Sammanfattning: Rödjans stadsdel byggdes från 1950-talets slut till 1980-talet enligt en särpräglad plan. Trots att byggnadsbeståndet har flera skikt har området ändå en mycket egenartad karaktär. Det är viktigt att bevara särdragen i de olika byggnadstyperna, så att området bevarar som helhet sina särdrag.

4.13 Skräbböle

Söckenvägen

Miljötyp: enhetligt detaljplaneområde

Området mellan Söckenvägen, Pjukalavägen och Helgdagsvägen skiljer sig från den varierande miljön i Skräbböle som egen enhetlig helhet. Tomterna har styckats 1963 och byggnaderna representerar alldeles uppenbart tidens nya egnahemstyp som följde dimensioneringen för s.k. aravahus. Husen har en låg sockel och ett sadeltak med liten lutning, de är byggda i ett plan och är till formen rektangulära. Garaget har ofta kopplats till bostadshuset som en smal tillbyggnad. I fasaden syns tidpunktens målsättning mot ett horisontellt intryck med platt tak. Husens triangelformade gavelparti avviker från övriga fasaden med en annorlunda, ofta mörkare brädfodring.

I en del hus har husgaveln en tegelmurning. Den typiska fasaden är av mineritskiva i ljus färg och en mörk kontrastfärg i husets gavelparti. De fyrkantiga fönstren med vädringsluckor har inte mera någon speciell inramning. Det hör till byggnadstypen att man inte tillägger något i takfallet vid husets långsida. I en del av husen har huvudingången dragits in och då skapar takfallet ett tak för huvudingången. Indraget kan vara beklätt med klinkerplattor, vilket ger en diskret betoning till huset.

Senare har fasaden i många hus förnyats med lodrät lockpanel med betonade hörn- och fönsterfodringar. Färgen på fasaden är ljusgult och vitt.

Området har grundats på tidigare åkermark, Skräbböleåker. Trädgårdarna representerar sin tids trädgårdsuppfattning. De är mera prydnadsträdgårdar än nyttoträdgårdar. Vid sidan av planterade växter växer det i området rätt så stora naturliga löv- och barrträd. Buskarna är på sina ställen

övervuxna och landskapet håller på att växa igen. En lågt beskuren häck eller ett lågt staket förstärker utseendet i den lågt bebyggda omgivningen och det låglänta området. Strävan är att nå "luftighet" i landskapet.

Foto: Janika Brüggmann, Åbo museicentral/MIP

Trots att området ger ett typhusintryck är den detaljplanemässiga lösningen genial. Husen har en varierande placering på tomterna, takåsen kan vara i riktning med gatan eller på tvären mot gatan. Vändplatserna vid Morgongränd och Aftongränd är öppna. Detta ger området också behövlig öppenhet då de smala gatorna annars är så trånga. Besöksparkeringen och annat avvikande behov av parkeringsplatser kan skötas utan problem längs de smala gatorna och invid de små tomterna.

Den gällande detaljplanen är från 1985. Planen följer strukturen i området. Byggrätten är 200 m² vy och antalet våningar 1.

Foto: Janika Brüggmann, Åbo museicentral/MIP 2018

Sammanfattning: Söckenvägen och Helgdagsvägen i Skräbböle bildar ett enhetligt område som baserar sig på några hustyper från 1960-talet. De öppna platserna vid gatorna mitt inne i området bildar ett fint tillskott i enlighet med den detaljplanemässiga lösningen. Strävan bör vara att skydda det enhetliga intrycket av området. De ytterst låga byggnaderna utgör en byggnadsteknisk och funktionell utmaning. En enhetlig plan och ett enhetligt tillvägagångssätt av något slag kunde utgöra en bra målsättning.

Skolbacken i Skräbböle

Miljötyp: centrum för en stadsdel

Skräbböle skola är ett nyklassiskt stenhus från 1921. Skolan byggdes till folkskola för barnen på gruvorten. Det byggdes en tillbyggnad till skolan 2016. Tillbyggnaden passar väl ihop med det ursprungliga skolhuset. Tillbyggnaden spelar en biroll och lämnar utrymme till det historiska skolhusets symmetriska fasad som dominerar vyn.

Skolan ligger på en mycket central plats i Skräbböle, på en öppen backe vid bybacken. Framför skolhuset på Skräbbölevägen finns en stor idrottsplan. Den fria sikten är en väsentlig del av skolans miljömässiga värde. I byggnadsinventeringen har skolhuset konstaterats vara historiskt,

arkitektoniskt och miljömässigt värdefullt.

Söder och norr om skolan finns det låga radhus. Radhusen förstör inte skolans dominans i landskapet. Tvärtom stödjer de skolans roll som centrum i byn och visar vilken betydelse skolhuset har i den historiska småhusmiljön.

Det äldsta bostadshuset ligger på Skolgränd 1 (tidigare Lärargränd), huset är ett lågt radhus från övergången mellan 1950- och 1960-talet. Var huset lärarnas tjänstebostad? De nyare radhusen har byggts genom en omfattande detaljplaneändring för Skräbböle stadsdel från 1984. I stället för att bygga i två plan som var möjligt enligt planen byggdes husen på 1990-talet i ett plan. Detta har varit en fin lösning med tanke på landskapet vid skolan. Området i korsningen av Skräbbölevägen och Pjukalavägen bildades till en affärstomt i detaljplanen från 1984, genom en planändring från 2007 anvisades området till ett idrottsområde. Denna lösning tryggar skolans vikt för landskapet och dess ställning som en kulturhistoriskt värdefull byggnad i Skräbböle.

Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP 2017

Bybacken

Miljötyp: historisk by

Foto: Brita Wickholm , Åbo
museicentral/MIP 2016

Bybacken i Skräbböle by har bevarats väl, backen bildar en by vid stranden mitt i en mångfasetterad miljö. Det har funnits tre gårdar i byn, Norrgård och Södergård samt Mellangård som styckades från Södergård 1859. De tidigare huvudbyggnaderna som ligger på bytomten är från slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. Norrgårds gamla rödmyllade huvudbyggnad är äldst av dem. Norrgårds och Södergårds huvudbyggnader anses vara regionalt värdefulla byggnadshistoriska objekt. Andra hus på gårdarna i likhet med andra historiska byggnader på bybacken från slutet av 1800-talet ända till 1952 representerar lokalt värdefull byggnadshistoria. Byn väderkvarn är från slutet av 1800-talet och ägs numera av staden. I stranden finns segelsällskapets klubbhus som tidigare varit ett bostadshus.¹⁴

Detaljplanen gäller för hela backen, enligt planen ska miljön i området skyddas som helhet. Alla värdefulla byggnader har fått en separat skyddsbestämmelse.

¹⁴ Åbo museicentral, informationsportal

Bild: Norrgårds ståtliga huvudbyggnad är ett arkitektoniskt värdefullt hus från början av 1900-talet. I områdets byggnadshistoria kan man se hur välfärden ökade i början av 1900-talet. Foto: Brita Wickholm, Åbo museicentral/MIP 2016

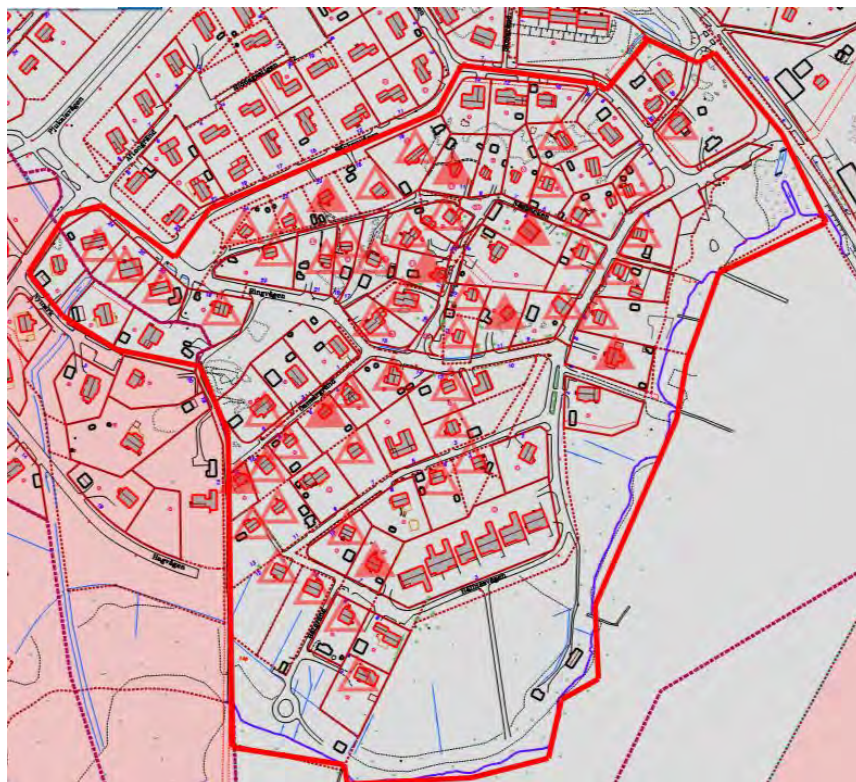

Bild: Vyn över Mellangård visar betydelsen av att bevara skärgårdslandskapet som en del av den bebyggda miljön. Kala berg, torra trädgårdsslänter, staket och vägar bildar en del av helheten. Foto: Brita Wickholm, Åbo museicentral/MIP 2016

Sammanfattning: Bybacken i Skräbböle by torde vara en av de bäst bevarade byarna, där man kan se vilken betydelse kalkindustrin har haft på välfärden i området. Byggnaderna i landsbyn och villorna från industrialismens tidevarv bildar en unik helhet.

Näsbacken

Miljötyp: historiskt område

Miljön i Näsbackens område i Skräbböle ser ut som i en småstad i svensk skärgård eller en finsk lotsby. De äldsta torpen på backen är från de första decennierna på 1900-talet, medan hus som byggdes under de därpåföljande decennierna ser mera ut som villor eller stadshus. De nyare egnahemshusen från 1950-talet kompletterar miljön elegant. De äldsta byggnaderna ligger lämpligt placerade i den bergiga terrängen vid Ringvägen och Näsbacken utan en planerad parcellering. Dansargränd

och Hagvägen representerar mera den urbana strukturen med raka gatulinjer.

Området fick sin första detaljplan 1971. Planens mål var att förnya byggnadsbeståndet i stil med tidens anda. Gruppen med småhus vid Hällnäs vägen 3 markerar denna historiska period. Detaljplanen har förnyats senare genom en detaljplaneändring från 1984. I en detaljplaneändring från 2001 för området mellan Söckenvägen och Ringvägen ges en föreskrift om att miljön ska bevaras.

Bild: Ett flygfoto från 1960 visar hur den tidiga bosättningen hade en omväxlande placering i landskapet. Tomterna vid Dansargränd styckades från lägenheten Hällnäs i slutet av 1930-talet. Huvudingången i villorna byggdes direkt mot gränden som i en stadslik miljö. Tomterna vid Hagvägen styckades från lägenheten Solåker 1940 och senare. En sådan tomtindelning var typisk och talar om hur tätortsbebyggelsen började uppstå i gamla stadslika miljöer.

Den bergiga terrängen, de historiska byggnadsskikten, de olika husen och ekonomibyggnaderna på gården, trädgårdsmiljön och de småskaliga gatorna ger sin särprägel till området. Den nya detaljplanen för områdets västra del stödjer byggnadssättet med tanke på tomtindelningen. En skala som tillåter större byggnadsvolymen jämfört med nuläget kan utgöra ett hot innanför det historiska området. Desto bättre bevaras områdets identitet, ju fler gamla, ursprungliga byggnader och gårdsområden sparas. Det kompletterande byggandet ska stödja karaktären i miljön speciellt vad gäller byggnadsvolymen, proportionerna och placeringen. De är viktigare än att ta efter detaljerna i gamla hus.

Bild: Den fina villan från 1910-talet representerar det tidigaste byggnadsskiktet i området.
Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Bilder: Två hus som byggts samma år 1939. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Sammanfattning: Näsbacken i Skräbböle är ett fint exempel på hur Pargas urbaniserades från de första decennierna på 1900-talet framåt. I en småskalig miljö bör man undvika överstora, enhetliga byggnadsmassor. Också de enkla vägarna är ett särdrag som är värda att bevaras.

Norrskogsvägen

Miljötyp: historiskt område med många skikt

Området vid Norrskogsvägen och Villagatan avviker från omgivningen genom den gamla villabebyggelsen från början av 1900-talet. En stor del av fastigheterna bildades senast 1960. Byggnadsbeståndet är varierande och husen ligger en aning i skymundan i den skogiga brinken.

Huvudgatan i området heter inte förgäves Villagatan. Flera av husen längs gatan är från 1920-talet. Skräbböle var redan då en viktig bosättningsort. I en karta från 1924 finns det sex parceller med hus längs vägen, därtill finns det två hus för vilka det i det skedet ännu inte hade styckats någon tomt.

Största delen av byggnaderna innanför området är egnahemshus från återuppbyggnadstiden, 1940- och 1950-talen. Längs Norrskogsvägen finns personliga fristående hus från 1960-talet och från det därpåföljande årtiondet. Strukturen i området delas tydligt enligt olika planeringsfaser, tomterna längs Villagatan och Barrvägen följer det traditionella detaljplanemässiga byggnadssättet: byggnaderna ligger i främre delen av tomten mot gatan. Norrskogsvägen och Kottgränd ger en översikt av de arkitektoniska riktlinjerna i slutet av 1950-talet: byggnaderna anpassades till terrängen och placerades fritt på tomten.

Linjedragningen för Norrskogsvägen följer gränsen mellan Pjukala och Skräbböle byar. Bygandet i området har uppenbarligen börjat då randområdena i Skräbböle by styckades till bostadstomter längs med bygränsen. Byggnaderna inom detta område byggdes under 1936–1951, men styckningen av tomterna skedde först 1954.¹⁵

I byggnadsinventeringen har nästan hela byggnadsbeståndet konstaterats vara miljömässigt värdefullt. Byggnaderna skapar ett historiskt landskap. Tre hus som bevarat väl sin ursprungliga karaktär, två putsade egnahemshus från 1950-talet och ett hus från 1920-talet, betecknas som byggnadshistoriskt värdefulla. 1960-talets speciella småhus i norra delen av området beaktas inte i inventeringen.

¹⁵ Åbo museicentral, informationsportal

Bild: Ett egnaemshus som bevarat väl sina särdrag från 1955, typiskt för området. Byggnadshistoriskt värdefullt hus. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Bild: En villa från 1923 vid Villagatan, fasaden har moderniserats senare. Som en konsekvens av trenden med platta tak på 1960-talet förnyades fasaden på gamla, höga hus med ljusa skivor och husets gavelparti fick ofta en mörk brädfodring. Här har man även velat ändra det gammaldags vertikala intrycket med lister runt fönstren.

Bild: Representativa egnahemshus vid Norrskogsvägen och Kottgränd som byggts under olika årtionden efter 1950-talet. Husens skogsnära placering är ett medvetet val. Foto: Iina Paasikivi.

Sammanfattning: Området vid Villavägen och Norrskogsvägen i Skräbböle består av fristående hus som bildar mindre grupper från olika tidsperioder. Landskapet, den relativt branta brinken som lutar mot sydost och husens placering i skogskanten binder samman området. I området syns också bra hur man förhållit sig till naturmiljön under de olika tiderna.

Trädgårdsgatan

Miljötyp: enhetligt detaljplaneområde

Bild: En karta över Trädgårdsgatan visar skillnaden i skalan för husen i områden från olika tidsåldrar.

Egnahemshusområdet mellan Trädgårdsgatan och Villagatan i Skräbböle delades upp i tomter i slutet av 1950-talet, husen byggdes vid övergången mellan 1950- och 1960-talet, husen vid Villagatan lite tidigare. Den dominanta hustypen på den tiden var ett egnahemshus i ett plan och med en källarvåning, ett sadeltak med liten lutning och långt, smalt takfall. Byggnadsmassan är rektangulär och ingången finns under det öppna takfallet i husets långsida. Fasaden är av ett material, mineritskiva eller puts, utan framhävande knut- och fönsterbrädor. Fönstren i rummen är av samma storlek, i vardagsrummet större och på vinden och i tamburen mindre.

En annan dominant hustyp är ett egnahemshus i 1½ plan från 1950-talet. Husen är från slutet av årtiondet och har oftast en putsad fasad. Vid Villagatan ligger ett egnahemshus från 1949 med en butiksflygel. I flygeln verkade tidigare området närbutik och huset är som sådant ett exempel på områdets kulturhistoria.

Bild: Ett hus från 1963 som representerar vackert den ursprungliga arkitekturen. I huset finns detaljer som var viktiga under byggtiden: garaget i källaren och en öppen terrass som dragits in i byggnadskroppen och som har fått en mörk spaljé för att skymma sikten. Foto: Janika Brüggmann, Åbo museicentral/MIP

Husen är personliga, av olika storlekar och som helhet är området inte något "typhusområde". Husen har en varierande placering på tomterna, takåsen kan vara i riktning med gatan eller på tvären mot gatan. I mitten av Trädgårdsgatan finns en tvärgata, Ranunkelstigen. Husen på hörntomterna ligger i bakre delen av tomten, inte direkt vid gatan.

Den gällande detaljplanen är från 1984. Enligt planen ska husen i kvarteret söder om Trädgårdsgatan byggas i ett plan och norr om gatan i 1½ plan. Byggrätten är 200 m² vy på varje tomt.

På båda sidorna av Trädgårdsgatan finns mittemot varandra två tomter där den högsta tillåtna byggrätten enligt detaljplanen har använts så att byggnadsstommen har höjts med ett plan och taket har fått en tvärgående takås. Ändringarna är från 2000- och 2010-talen.

Trädgårdsgatan har förlängts över Viola Renvallsstigen genom detaljplan. I kvarteret finns en grupp av sex småhus från 2000-talet. I andra ändan av Trädgårdsgatan finns en grupp av småhus i ett plan från 1980- och 1990-talen. De är en tolkning från sin tid av det fenomen som Trädgårdsgatans område representerar från 1950-talet.

Sammanfattning: Kvarteren vid Trädgårdsgatan och Villagatan i Skräbböle visar det enhetliga byggnadssättet från slutet av 1950-talet. Takets riktning och det obrutna takfallet är en viktig sammanbindande faktor.

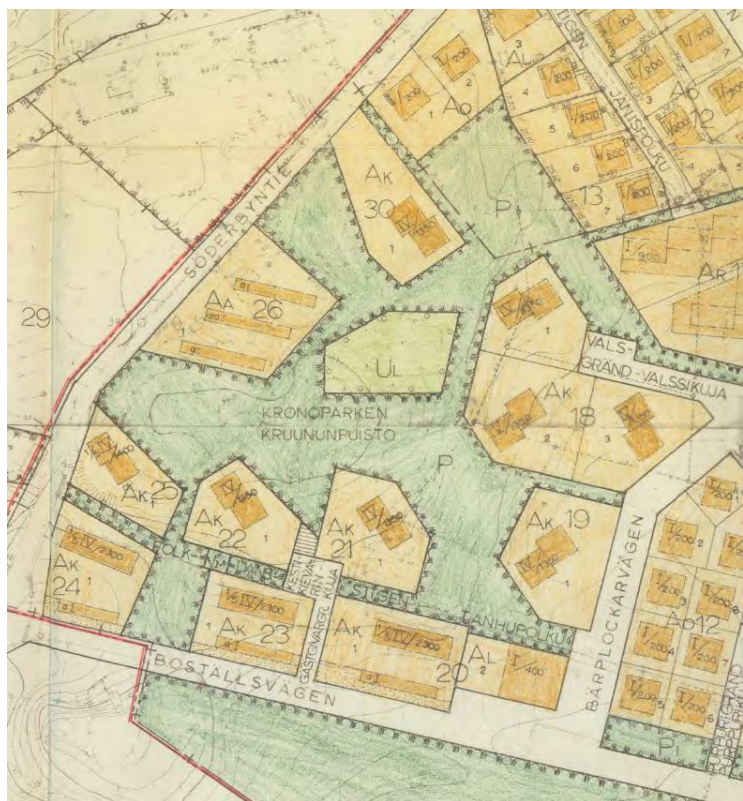
4.14 Söderby

Höghus

Miljötyp: detaljplaneområde

De första höghusen vid Österbyvägen byggdes redan 1961 och 1963. Höghustomterna var del av en större detaljplanehelhet som trädde i kraft 1966 och som utarbetades på arkitekt Sigvard Eklunds byrå för Söderby och Österby. Detaljplanen omfattade ett stort område. Genom planen uppstod ett stort egnahemsområde vid Bärplockarvägen i Söderby och radhustomter och höghustomter vid Boställsvägen. Detaljplanen ger en bra bild över den ambitiösa målsättningen man hade inom samhällsutvecklingen då man ville reservera tillräckligt med tomter för olika boendeformer. Då var det nytt i Pargas med både höghus och radhus. Planen för höghusområdet har senare ändrats.

Planen representerar idealen för sin tid: hus som placeras fritt i den skogiga terrängen utifrån en geometrisk komposition. Det har reserverats en plats för en idrottsanläggning (UL) i Kronoparken. Bilplatser finns i AA-kvarteret nr 26. I korsningen av Bärplockarvägen finns en tomt för närbutik. Syftet med bostadsbyggandet var att garantera tjänster i närmiljön för de boende.

Bild: Den första detaljplanen för området från 1966.

Bild: Detaljplaneändring 1975.

Detaljplaneändringen visar att lamellhus med två trapphus kom att bli den dominerande höghustypen. Husen skulle placeras som vingarna på en väderkvarn så att husen står vinkelrätt mot varandra. Man sökte efter förebild för det urbana byggandet från den tidigare rutplanen. Detta är ett byggnadssätt som blev dominerande på många tätorter i Finland på 1970-talet. I Pargas blev detta inte något typiskt byggnadssätt, dessa "väderkvarnstomter" genomfördes aldrig.

I planerna på 1960- och 1970-talet beaktades det gamla byggnadsbeståndet oftast inte. I den ursprungliga detaljplanen betecknades området mellan två höghustomter på Boställsvägen som park. På platsen finns Östergårds hemman på sin gamla tomt i Söderby.¹⁶ Det har varit ett boställe, en tjänstebostad för militären. I ett av husen i den gamla byn har tidigare funnits ett gästgiveri. Därifrån kommer namnet på en gata i området, Gästgivargränd.

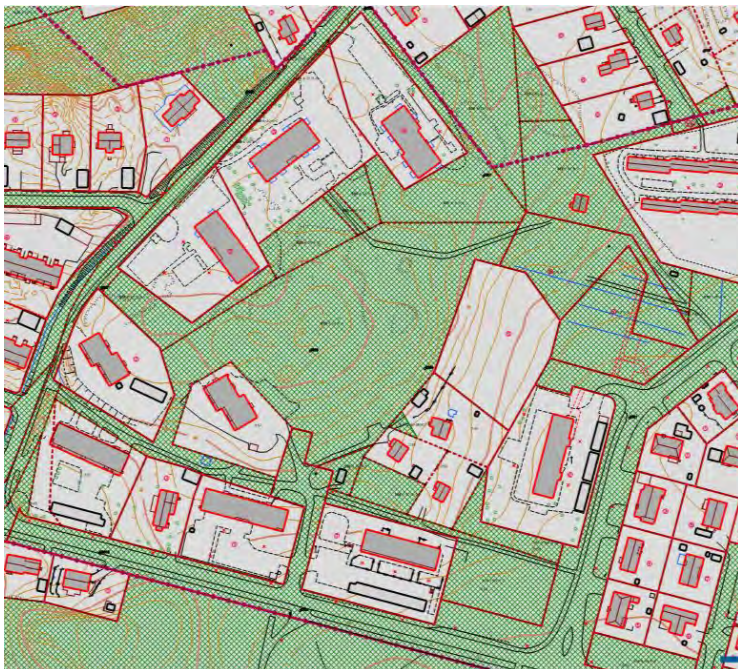

Bild: Planens genomförande 2019.

De äldsta delarna i den nuvarande byggnaden är från slutet av 1800-talet. De otaliga ändringarna i fasaden är från 1900-talet. Parken ändrades till en tomt och byggnaden fick en skyddsbeteckning genom en ändring av detaljplanen 2015.

I ändan av Gästgivargränd finns tre gamla bostadshus med gårdsbyggnader som byggts på 1930-talet. Detaljplanen med höghus genomfördes inte.

¹⁶ Åbo museicentral, informationsportal

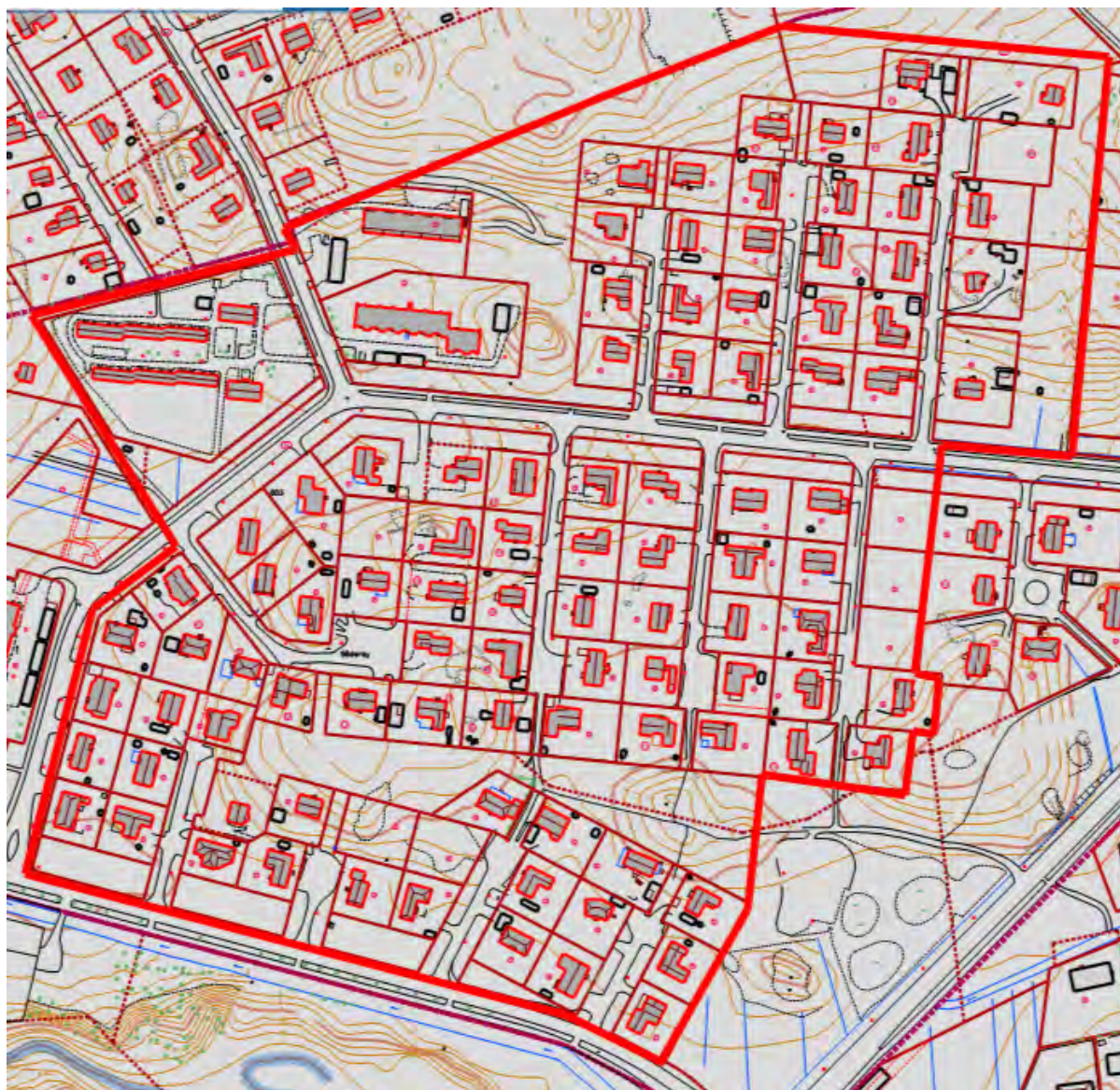

Bild: Det äldsta och synligaste huset vid Österbyvägen, från 1961. Även om huset har fått en ny beklädnad kan man se 1960-talets stildrag: fasad med bandfönster, indragna balkonger, horisontell gestaltning genom att sockeln och taket har fått en annorlunda beklädnad i förhållande till resten av fasaden. I sockeln finns ett skyltfönster till den affärslokal som tidigare funnits i huset. Foto: Laura Ruohonen, Åbo museicentral/MIP

Sammanfattning: Byggandet vid Boställsvägen och i Söderby överlag avgjordes genom en detaljplan från 1966. Byggnaderna inom höghusgruppen har byggts under olika årtionden från början av 1960-talet till 1990-talet. Området ger en bild av en blandad stadsstruktur med olika ingredienser som stödjer stadsplaneringens målsättningar: en mindre grupp höghus vid utkanten av ett större område med småhus.

Bärplockarvägen

Miljötyp: enhetligt detaljplaneområde

Planområdet för Bärplockarvägen i Söderby är det andra stora området med nybyggen från sin tid. Avvikande från Finby är hälften av alla hus i området byggda på 1960-talet. Den grundläggande idén för detaljplanen är densamma som i Finby: raka gatulinjer, fyrkantiga tomter, egnahemshus i ett plan. Den största tillåtna taklutningen på egnahemshus är 12 grader. Denna detaljplan som arkitekt Sigvard Eklund skrivit under 1965 sträckte sig ända till det delvisa bebyggda området vid Österbyvägen och det föreslogs vid sidan av egnahemshusområden även höghus med 3–4 våningar på bybacken i Söderby. Planen genomfördes, men i ändrad form. I hörnet av Bärplockarvägen och Jaktvägen byggdes två radhuskvarter. Radhus var då en ny hustyp i Pargas köping.

Området ligger i en kuperad skogsterräng. Enligt planen är det förbjudet att ändra den ursprungliga nivån på markytan och fälla träd utan tillstånd. Nu behövs det alltid tillstånd för att få fälla träd. Det konstateras även att tomterna ska skötas och växter planteras på tomten till de delar tomten inte används för trafik.

Området motsvarar bestämmelserna i detaljplanen. Husen är låga och har så gott som ingen sockel såsom det var typiskt på 1960-talet. På sluttningstomterna är källarvåningen ett måste och den avviker från den övriga fasaden. Byggnadens källarvåning har ett annat beklädnadsmaterial än övriga fasaden. Det har uppenbarligen funnits flera hus med platt tak till en början. Föreskriften om den låga taklutningen på 12 grader har efterföljts relativt bra. Det är lätt urskilja om taklutningen är brantare. Taket är då till volymen för stort i förhållande till den låga byggnadsstommen.

Husen har en exemplarisk placering i terrängen, precis enligt den aktuella stilen. De öppna bergen och stora tallarna vid sidan av husen som placerats fritt på tomterna resulterar i en sådan miljö som man strävade efter på 1960-talet. Husen ser inte ut vara av någon särskild enhetlig hustyp vilket gör att miljön blivit varierande.

Bild: En typisk gatuvy i området. De låga husen täcks nästan helt av övervuxna träd och buskar. Det allmänna intrycket av området är frodigt grönskande och landskapet är varierande, även om hustypen och tomtindelningen verkar aningen enformiga. Foto: Iina Paasikivi

Även om det inte ges några särskilda bestämmelser om färgläggningen eller fasadklädnaden, är det viktigt med tanke på det relativt varierande området att hålla sig till de material, färger och former som är typiska för området. Tegelmurningar av olika färger, brädväggar och drastiska kontraster i färgläggningen, också mörka färger, men inga pastellfärger och raka vinklar hör till 1960-talets repertoar. Sirliga detaljer är främmande. Takstrukturen borde vara nästan osynlig då man tittar på huset från marknivå.

Bild: Ett hus i Söderby från 1960-talet som bevarat synbarligen väl sitt ursprungliga yttre.
Foto: Iina Paasikivi

Om byggnaderna behöver utvidgas eller den låga och jämnhöga hustypen ändras, är det ytterst viktigt att fästa uppmärksamhet vid fasadens och takets korrekta proportioner. Ett för brant takfall avviker kraftigt från det horisontella intrycket i området.

Växtligheten har på många ställen växt så mycket att de låga husen nästan försvinner i landskapet. Detta är inte målet för en bra stadsmiljö. Låga hus saknar luftighet omkring sig.

Foto: Iina Paasikivi

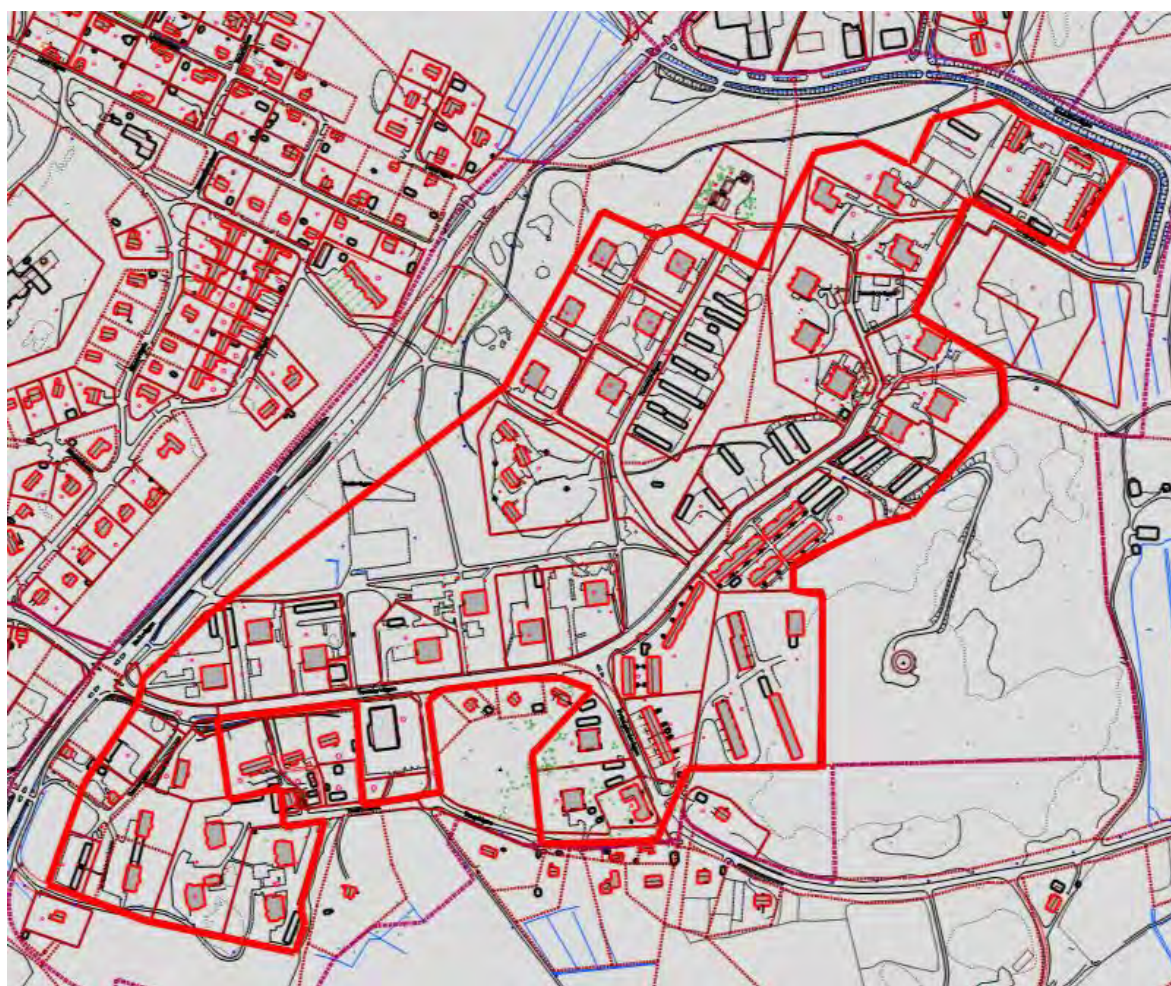

Bild: En vit husgavel av ett radhus på Jaktvägen skymtar mellan träden som ett representativt exempel på arkitekturen i slutet av 1960-talet. Radhustomterna och höghusen var en del av innehållet i den ursprungliga detaljplanen.

Sammanfattning: Området vid Bärplockarvägen i Söderby är ett representativt exempel på ett ambitiöst och modernt småhusområde från 1960-talet. Området är inte enformigt, men man borde se till att det inte kommer nya hustyper eller former i området. Om byggnaderna behöver utvidgas, bör planeringen helst ske genom en detaljplaneändring.

4.15 Tennby

Miljötyp: detaljplaneområde med historiska skikt

De första planerna för höghusområdet i Tennby togs 1968 och området stod nästan färdigt 1980. En del av husen har byggts senare, på 1980- och 1990-talen.

Det finns kvar fragment från tidigare byggnadsbestånd både från 1950-talets tätortsbebyggelse och från de historiska byggnaderna i Tennby by. Tennby gård slutade med jordbruk redan på 1930-talet. Därefter var åkrarna upplåtna på arrende och en parcellering av marken hade gjorts redan tidigare (parcellerna Tennbyvillor på 1940-talet, Björkhagen).

Området av Tennbys nuvarande stomlägenhet köptes upp av en byggfirma på 1960-talet och det gjordes upp ett första planförslag. De första höghusen i området är punkthusen vid Tennbyvägen 28–42 som byggdes 1968–1970 (Arkitektbyrå Olli Vahtera). Samtidigt byggdes sammanlagt sex punkthus vid Tennstopet, Tingstigen och Prästgårdsvägen av en annan byggnadsentreprenör. Husen vid Tennstopet ritades av arkitektbyrå Sigvard Eklund, husen vid Tingstigen och Prästgårdsvägen av arkitekt Erkki Wegelius. Det var typiskt på den tiden att om inte hela området köptes upp av en entreprenör eller grynder, delades kvarteren i området mellan olika entreprenörer. De anlidade ofta sina egna arkitekter. På det viset fick byggnadsgrupperna lite olika karaktär, även om byggnaderna i det stora hela ser relativt likadana ut.

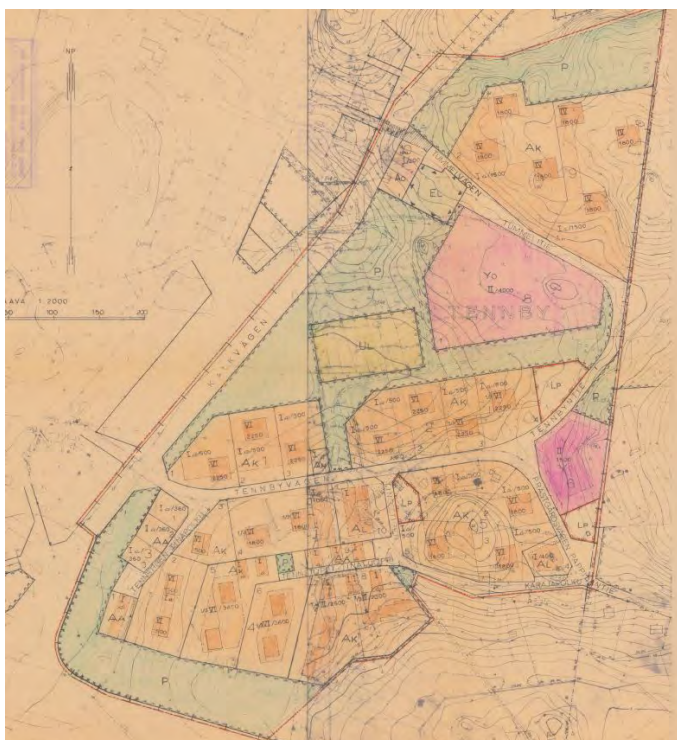

Bild: Den första detaljplanen för området, enligt planen är alla bostadshus punkthus. Garagen eller bilplatserna finns utanför tomten, målet var att freda bostadstomterna. Tomterna skulle vara utan inhägnad, som ett enhetligt område. Detaljplanen var endast för Tennby gårds marker. Gränsen går vid den västra kanten.

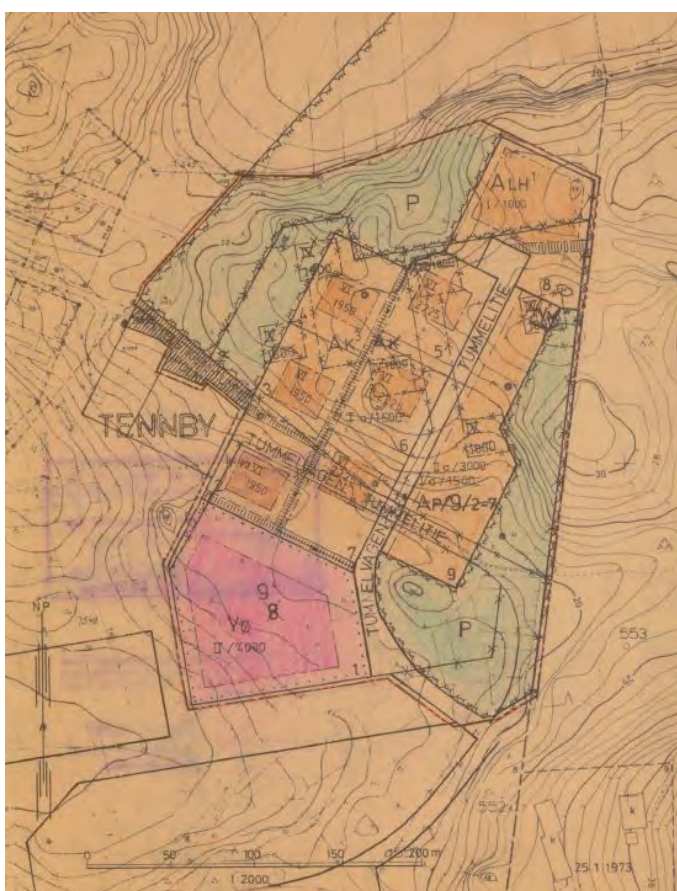

Bild: Riktningen för Tummelvägen ändrades 1973, arkitekt Sigvard Eklund.

Den förra detaljplanen ändrades med kvarteren vid Tummelvägen. Riktningen på gatan vändes om och det grupperades lika många punkthus, sex stycken, i den andra riktningen. Höghusen byggdes 1975 (arkitektbyrå Sigvard Eklund) och den täckta bilparkeringen byggdes senare på andra sidan av Tummelvägen. I vägkröket finns ett kvartersområde för offentliga byggnader inom socialvården. På platsen byggdes fyra daghemsbyggnader med sadeltak 2008.

I bostadshusen kan man se hur arkitekturen i förorten ändrades år för år. I husen från 1960-talets slut syns ännu en strävan till ett intryck av långa bandfönster och en olik beklädnad i husgavlarna, ofta renmurad tegelyta, medan man i mitten av 1970-talet övergick till det s.k. BES-standardssystemet i elementbyggandet. I fasaden blev det s.k. rutelementet dominerande.

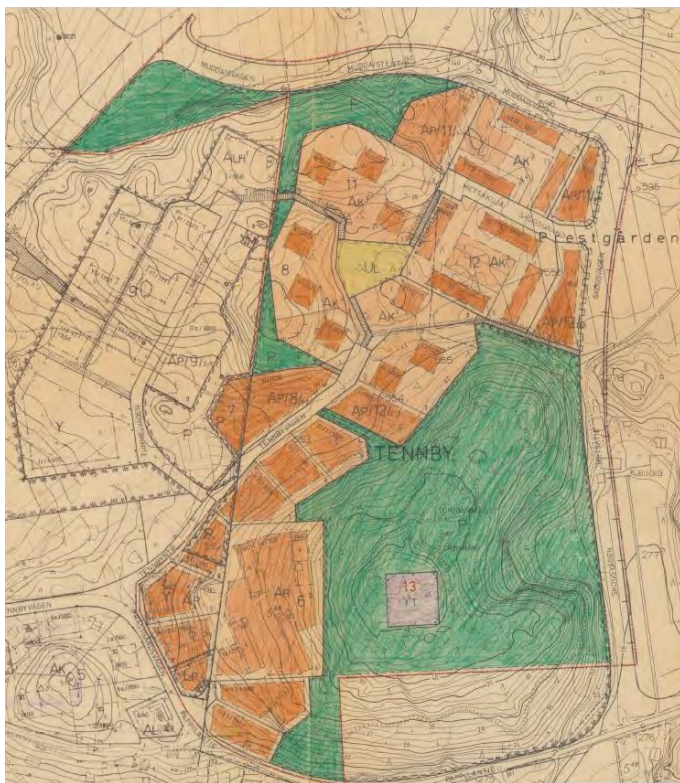

Bild: Utvidgning och ändring av detaljplanen 1974.

Tennbyområdet utvidgades genom en detaljplan från 1974 mot Prästgård lägenhet genom en förlängning av Tennbyvägen. Det planerades en ny linjedragning för Muddaisvägen norr om området. Senare byggdes vägen som en förlängning av Boställsvägen. Skogsvägen som hade planerats öster om området byggdes aldrig och därmed blev inte heller förbindelsen till Muddaisvägen av. Vägen byggdes i form av en kort förbindelse till höghustomterna, Skogsgränd. I planen planerades två kvarter med lamellhöghus längs Skogsgränden. I stället för höghus byggdes i det ena kvarteret fyra radhus 1985 genom en detaljplaneändring från 1980. Det andra kvarteret är obbyggt. Höghusen i området byggdes från 1976 till 1991. Husen har ritats av arkitektbyrån Sigvard Eklund.

Bilder: Husen i början av Tennbyvägen är från 1968–1980. Foto: Laura Ruohonen, Åbo museicentral/MIP

Bild: Höghuset på Tummelvägen 1975 och på förlängningen av Tennbyvägen 1979. Rutelement blev dominerande i höghusfasaderna på 1970-talet. Bandfönster kunde "ritas" på elementytan, men den rutindelade fasaden blev så småningom dominerande. Foto: Laura Ruohonen, Åbo museicentral/MIP

Bild: Radhusen representerar den nya tidens byggnadstyp. Foto: Iina Paasikivi

Radhusen i området vittnar om ändringen i arkitekturen. Vid Tennbyvägen finns fyra radhus med sadeltak från 1978, i husens elementfasad har man använt grovborstad betong (arkitekt Ilkka Salo). Klara skivtytor och stora, rutformade fönster hör till denna tidsperiod. Efter platt tak var det igen dags för en ny era med sadeltak.

I korsningen av Prästgårdsvägen finns en annan tidstypisk radhustyp: husgaveln av betongelement och husets långsidor inrutade med brädfodring (planerare Jussi Vuorinen). Färgläggningen är samtidigt klar och mörk, fönsterkarmarna är mörka och taket ett sadeltak med liten lutning.

Miljön präglas av detaljplanens strävan till en öppen kvartersgård. Tomterna ska inte inhägnas och den täckta bilparkeringen finns på tomterna.

Bild: Höghusen i området är likartade till karaktären, men deras yttre varierar. Placeringen av tomten i terrängen, planteringarna i trädgården och annan hantering av miljön skapar olika närmiljöer.

Foto: Iina Paasikivi

Foto: Iina Paasikivi

De gamla egna hemshustomterna framträder i miljön genom häckar som avgränsar tomterna utan att miljön blir kaotisk. Det centrala målet i förortsplanen var kraftiga, geometriskt komponerade höghusgrupper i det kuperade landskapet. De öppna parkerna och spelplanerna är en del av områdesstrukturen. Den övervuxna växtligheten på gårdarna och omgivningens naturliga skog gör miljön till en riktig "skogsförort".

På Tennby stömlägenhets bytomt finns det gamla empirehuset från 1800-talets början samt det gamla tingshuset från 1750 och Tennbys gamla stenmagasin.¹⁷ Detaljplanen ändrades gällande dem 2001 och de värdefulla byggnaderna skyddas nu genom detaljplan. En del av de byggplatser som anvisas som höghustomter i detaljplanerna är fortsättningsvis obebyggda.

Bild: Tennby gårds huvudbyggnad från 1814. Gabriel Bonsdorff, professor vid Akademien i Åbo, planerade och lät bygga huset. Tack vare Pargasbornas motsättning undgick huset en rivning, staden köpte huset av byggnadsfirman och sålde det för bostadsändamål. Det ursprungliga utseendet har återställts i reparationer. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

¹⁷ Åbo museicentral, informationsportal

Bild: Tingshuset på Tennby bybacke från 1750. Planerna från slutet av 1960-talet visar hur man förhöll sig till dessa gamla, betydelsefulla byggnader på den tiden. Det fanns mycket få juridiska medel för att kunna göra något. Ändringen av attityderna och värderingarna syns i den ställning husen har nu tack vare de ändringar kommunen har gjort i planerna. Foto: Laura Ruohonen, Åbo museicentral/MIP

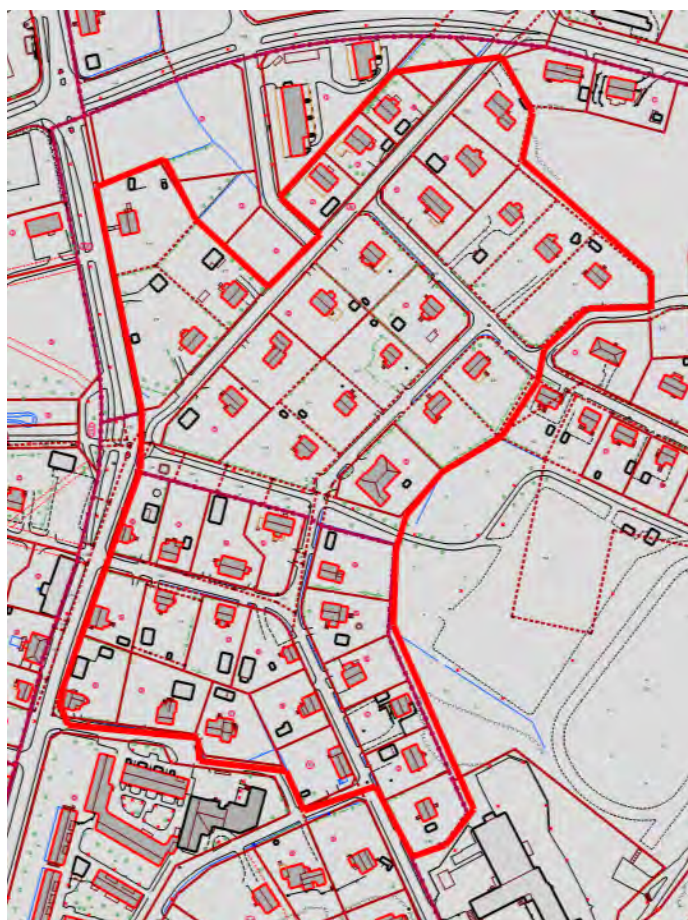
Sammanfattning: Höghusområdet i Tennby är den största förorten i Pargas. I finländska förhållanden är Tennby en representant för en god skogsnära förortstyp som byggts relativt sent. Byggandet har anpassats till den lokala skalan. De gamla historiska husen som blivit inne i området vittnar om hur man då området planerades förhöll sig fullständigt likgiltigt mot de historiska byggnasskikten och hur denna inställning sedermera har ändrats. Man ser att antalet bilar har blivit större då bilar står parkerade längs med vägarna.

Bild: Garagen har byggts på separata bilplatstomter.

4.16 Tegelhagen

Miljötyp: planenligt byggda områden

I Tegelhagens och Björkhagens stadsdelar har det uppstått en helhet där de äldsta husen är från slutet av 1930-talet. Strukturen i området utgår från en plan. Detaljplanen för kvarteren väster om Askvägen reviderades förra gången 2010 och planen styr bevarandet av det gamla byggnadsbeståndet.

De övriga egnahemshuskvarteren har gällande detaljplaner från 1979 och 1980.

Tomten för offentliga byggnader fanns redan i Björkhagens detaljplan från 1966, på tomten finns nu ett bönehus.

Gatorna i området är raka och tomterna är stora trädgårdstomter. Husen är placerade i främre delen av tomten i samma riktning som gatan. På Tegelhagens sida, i kvarteren mellan Kyrkoesplanaden och Björkhagsgatan ligger husen längs med gatan eller mycket nära tomtgränsen. Kvarteren bildar en fortsättning på den tidigare

bebyggda omgivningen på kyrkbacken i Tegelhagen. Områdets detaljpanelösning härstammar eventuellt från den första stadsplanen i Pargas som godkändes i januari 1933.¹⁸

Björkhagens sida har byggts senare och där ligger husen längre bort från gatan, bakom förgården. Detta beskriver väl den ändring som skedde i stadsplaneringen från 1930-talet till återuppbyggnadstiden efter kriget. I kvarteret vid Björkhagsgatan 7–15 syns stiländringen från slutet av 1950-talet: husen placeras på varierande avstånd från gatan. Samma variation kan ses även i kvarteret vid Lindvägen 4–8.

De äldsta husen är från slutet av 1930-talet, största delen är från återuppbyggnadstiden från 1950-talet, en del från 1970-talet och till och med från 2010-talet.

¹⁸ Pargasbygdens historia III, s. 264

Bild: De äldsta husen i området finns i Tegelhagens stadsdel. I detta egnahemshus från 1938 syns en detalj som länge var typisk i Pargas: krökt ända på täckbräderna i gavelspetsen. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Man kan se en ändring i byggnadsbeståndet från 1930-talet till 1950-talet. I husen som byggts före kriget finns detaljer, såsom en "katthylla" i ändan av takfallet.

På 1940-talet, speciellt efter kriget byggdes små hus i ett plan, då rådde det stor brist på allt byggnadsmaterial.

Under följande årtiondet började man bygga egnahemshus i 1½ plan, så att man hade en källarvåning och rum i vindsvåningen med delvis full rumshöjd. Dessa rum hyrdes ofta ut. Taken var på 1940- och 1950-talen relativt branta.

Bild: Hus från 1940-talet. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Bild: På Tegelhagens sida ligger husen mot gatan. I huset från 1950 syns typiska drag för hus i Pargas: fönster i husets hörn och krökt ända på täckbrädorna i gavelspetsen. Foto: Iina Paasikivi

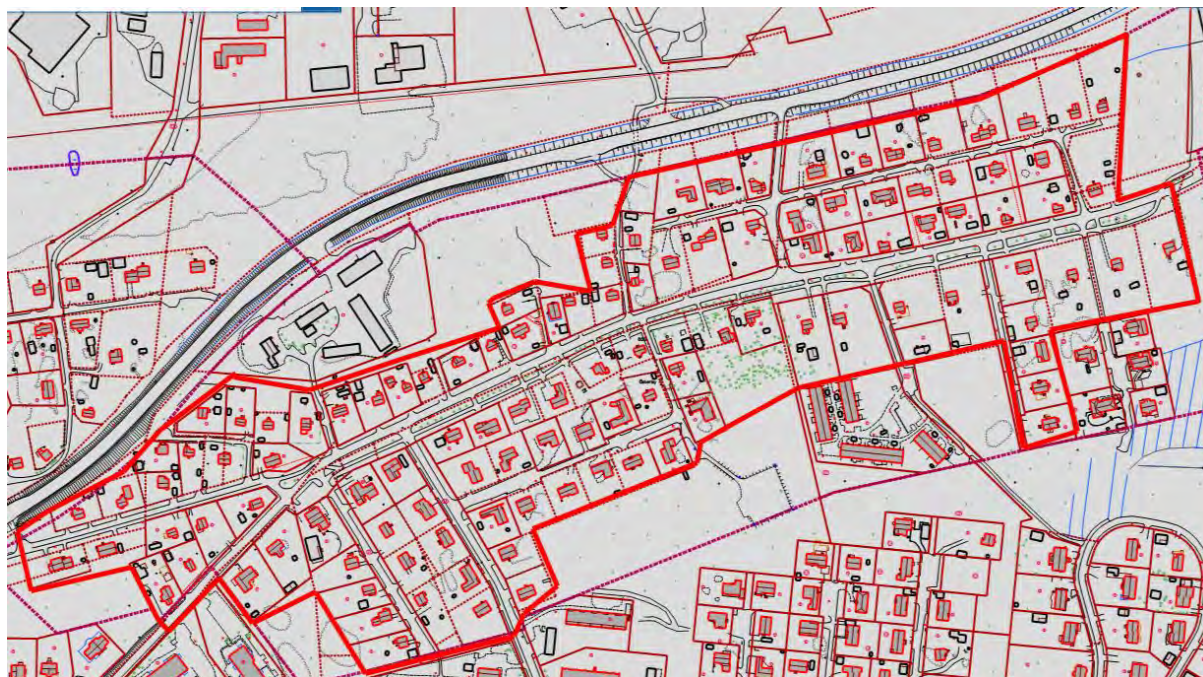
Bild: I slutet av 1950-talet blir takets lutning mindre och takfallet längre. Utanför huset finns en förgård och det planteras en häck på tomten. Utvecklingen går mot hus i ett plan. Områden med hus i ett plan genomfördes på annat håll. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

Karaktären av området är som helhet enhetlig, även om området består av hus som byggts under ett par decennier och under tiden utvecklades hustyperna och den detaljplanemässiga kompositionen. Fasaden på husen har förnyats enligt den aktuella stilen och detta har en inverkan på hur den historiska åldern av området ska avläsas. Det har utarbetats flera detaljplaneförslag under årtiondena med en förnyelse av området som målsättning. Utvecklingen som skett har varit en "långsam förnyelse", dvs. området har förnyats i och med att hus har byggts till och renoverats.

Sammanfattning: I Tegelhagens och Björkhagens område syns den tidiga utvecklingen av stadsplaneringen i Pargas från 1930-talet till 1950-talet i utkanten av den gamla bebyggelsen i staden. Tomterna i området är stora och det är möjligt att stycka dem enligt den gällande detaljplanen. Då man förnyar området finns det onekligen skäl att följa principerna och byggnadssättet i de ursprungliga planerna vad gäller storleken, höjden och takformen. Det finns många möjligheter att uppföra nybyggen i Pargas också nära centrum.

4.17 Österby

Miljötyp: detaljplaneområde med historiska skikt

Österbyvägen är en del av den gamla landsvägen från 1910-talet från Malmen till stranden vid Hessundet innan Skärgårdsvägen byggdes. Längs med gatan började man uppföra tätortsbebyggelse på 1930-talet. Österby var ursprungligen stomlägenheten Östergård i Söderby by.¹⁹ Detta har gett namnet till stadsdelen.

Senare har det gjorts upp detaljplaner för området, den äldsta planen som fortfarande är i kraft är från 1966. En stor del av husen vid Österbyvägen är emellertid äldre och de har byggts enligt parcelleringsplanerna. Väster om Skärgårdsvägen finns en liten grupp hus förmodligen från 1940-talet. Parcellerna har delats i mindre tomter genom detaljplaner och då har strukturen i området blivit tätare och det har byggts mera. Området bildar nu en obruten bebyggelsekedja med de nyare områdena.

Bild: Ett typiskt mindre egnahemshus från 1930-talet. De ursprungliga särdragen är väl bevarade i huset.
Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP

¹⁹ Älönsaaren ja Kirkkosaaren asutushistoria, Laura Ruohonen, 2018

De äldsta egnahemshusen är placerade relativt fritt i terrängen i samma riktning som vägen. Vid norra kanten av Österbyvägen ligger husen i sluttningen i bakre delen av tomten. I korsningen efter Mårdstigen är husen igen lite närmare vägkanten. Enskilda hus är från samma tid som vägen, dvs. från 1910-talet. Egnahemshusen från 1930- och 1940-talen bildar ändå den största gruppen före tiden med detaljplan.

Bild: Det finns några hus från 1910- och 1920-talen i området. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP 2017

Bild: På Harstigen finns en enhetlig grupp med egnahemshus som följer detaljplanens målsättning från 1950-talet. Foto: Teija Mustonen, Åbo museicentral/MIP, Iina Paasikivi

På Harstigen finns en enhetlig grupp med egnahemshus från slutet av 1950-talet. Tomtraden representerar ett typiskt detaljplanemässigt tänkesätt för sin tid. Husen och tomtgränserna ligger i en aning sned vinkel i förhållande till gatan. På så sätt "tittar" husen förbi varandra. Motsvarande detaljpanelösningar är inte så vanliga i Pargas.

Genom detaljplanen från 1966 bildades mindre tomter i området. Största delen av kvarteren vid Jaktvägen och Igelkottstigen byggdes på 1960-talet. Egnahemshusen är byggda i ett plan, de har en större våningsyta och planlösningen har ofta formen av bokstaven L. Taket är ett sadeltak med mycket liten lutning eller ett platt tak. Det finns hus från samma tid även vid Villebrådsvägen. Området har bevarats väl som en typisk representant för sin tid.

Bild: Efter 1966 byggdes det i Österby enhetliga kvarter med hus som representerar den tidens hustyper.

Bild: Österbyvägen som en förenande miljö i området. På sommaren täcks husen av den frodiga växtligheten.
Foto: Iina Paasikivi

Sammanfattning: Miljön vid Österbyvägen bildades tidigt under den första hälften av 1900-talet då området började bosättas systematiskt och senare kompletterades området med fristående småhus ända till 1970-talet genom detaljplan. Träden längs med vägen betonar vägens betydelse som en viktig led. Miljön är historisk och urban.

